

Pozice asistenta pedagoga na základní škole

Tereza Šánková

Bakalářská práce
2025



Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2024/2025

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	Tereza Šánková
Osobní číslo:	H210087
Studijní program:	B0111A190011 Sociální pedagogika
Forma studia:	Kombinovaná
Téma práce:	Pozice asistenta pedagoga na základní škole

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti systémového vymezení pozice asistenta pedagoga, jeho kompetencí a náplně práce.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvalitativního výzkumu formou rozhovorů.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

HENDL, Jan, 2005. Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace. Praha: Portál. ISBN 80-7367-040-2.
KENDÍKOVÁ, Jitka, 2020. Vademecum asistenta pedagoga. Praha: Pasparta Publishing. ISBN 978-80-88290-51-3.
MORÁVKOVÁ VEJROCHOVÁ, Monika et al., 2015. Standard práce asistenta pedagoga. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 978-80-244-4769-8.
STANĚK, Martin et al., 2022. Asistent pedagoga: praktický rádce. Praha: V lavici. ISBN 978-80-88466-04-8.
ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ, 2014. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0644-6.

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Denisa Denglerová, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **23. ledna 2025**
Termín odevzdání bakalářské práce: **2. května 2025**

L.S.

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 23. ledna 2025

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění bez ohledu na výsledek obhajoby;
- bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému a bude dostupná k nahlédnutí;
- jedno vyhotovení bakalářské práce v listinné podobě bude ponecháno Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně k uložení;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- podle § 60 odst. 1 autorského zákona má Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům;
- pokud je výstupem bakalářské práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá; neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji, že

- jsem na bakalářské práci pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem řádně citoval(a); v případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor;
- odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou obsahově totožné.

Ve Zlíně, dne

.....
podpis autora

ABSTRAKT

V teoretické části se tato práce zabývá souhrnem a popisem práce asistenta pedagoga, jeho hlavními úkoly a cíli, které potřebuje pro výkon svého povolání na každé základní škole. Dále se zabývá otázkou komunikace mezi všemi hlavními dospělými aktéry na základní škole, tedy mezi rodiči, pedagogy a asistenty pedagoga.

Tato práce si v praktické části pokládá cíle zodpovědět otázky týkajících se zjištění způsobu práce asistenta pedagoga ve školním prostředí. Včetně způsobu spolupráce asistenta pedagoga s učitelem, hodnocení rodiče asistenta pedagoga, nebo jakým způsobem je asistent pedagoga podporován ze strany vedení školy.

Klíčová slova: asistent pedagoga, žák se specifickými vzdělávacími potřebami, základní škola

ABSTRACT

In the theoretical part, this thesis deals with a summary and description of the work of a teaching assistant, his main tasks and goals that he needs to perform his profession in every primary school. It also deals with the issue of communication between all the main adult role players in the primary school, i.e. parents, teachers and teaching assistants.

In the practical part, this thesis aims to answer the questions regarding the findings of how a teaching assistant works in a school setting. Including how the teaching assistant works with the teacher, the parent's evaluation of the teaching assistant, or how the teaching assistant is supported by the school management.

Keywords: teaching assistant, student with special educational needs, primary school

Ráda bych poděkovala své vedoucí práce PhDr. Denise Denglerové, Ph.D. za cenné rady, trpělivost a čas, který mi věnovala. Zároveň bych vyjádřila upřímné poděkování své rodině za jejich nekonečnou podporu, trpělivost a víru ve mne po celou dobu mého studia.

OBSAH

ÚVOD.....	11
I TEORETICKÁ ČÁST.....	12
1 VYMEZENÍ A DEFINOVÁNÍ ASISTENTA PEDAGOGA NA ZÁKLADNÍ ŠKOLE.....	13
1.1 HISTORIE ASISTENTŮ PEDAGOGŮ V ČESKÉ REPUBLICE.....	14
1.2 ZÁKLADNÍ DĚLENÍ ASISTENTŮ PEDAGOGŮ V ZÁKLADNÍCH ŠKOLÁCH.....	16
1.3 PRÁCE S DĚTMI SE SPECIÁLNÍMI VZDĚLÁVACÍMI POTŘEBAMI	17
1.4 PRÁCE S DĚTMI S DUŠEVNÍMI PORUCHAMI	18
2 PŘÍNOS ASISTENTA PEDAGOGA NA ZÁKLADNÍ ŠKOLE.....	20
3 SPOLUPRÁCE UČITELE, ASISTENTA PEDAGOGA A RODIČE NA ZÁKLADNÍ ŠKOLE.....	23
3.1 DEFINICE PEDAGOGA NA ZÁKLADNÍ ŠKOLE	23
3.2 ÚLOHA ASISTENTA PEDAGOGA NA ZÁKLADNÍ ŠKOLE	24
3.3 RODIČE A JEJICH ROLE NA ZÁKLADNÍ ŠKOLE	26
3.4 ŠKOLSKÝ MANAGEMENT	27
II PRAKTICKÁ ČÁST.....	29
4 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMU.....	30
4.1 VÝZKUMNÉ OTÁZKY A CÍLE VÝZKUMU	30
4.2 VÝZKUMNÝ SOUBOR A ZPŮSOB JEHO VÝBĚRU.....	30
4.2.1 Respondenti.....	31
4.3 METODA SBĚRU DAT	32
5 VÝSLEDKY VÝZKUMU.....	33
5.1 ROZHOVORY A JEJICH ANALÝZA.....	33
5.2 KÓDOVÁNÍ	33
5.2.1 Otevřené kódování	33
5.3 SOUHRN ROZHOVORŮ.....	46
5.4 ANALÝZA DAT.....	47
5.5 ZÚČASTNĚNÉ POZOROVÁNÍ	52
6 ZÁVĚR.....	57
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	59
SEZNAM TABULEK.....	62
SEZNAM PŘÍLOH	63

ÚVOD

Asistent pedagoga je v dnešní době stále více využívaná pracovní pozice na jednotlivých základních školách. Často je dáván jako důvod jeho přítomnosti na základní škole inkluze v rámci českého školství, která je společností vnímána především negativně. Právě z toho důvodu je i pozice asistenta pedagoga podceňována nejen členy pedagogického sboru, ale také rodiči žáků se specifickými vzdělávacími potřebami. Přitom právě asistent pedagoga svou přítomností pomáhá vybalancovat rozdíly mezi žákem se specifickými potřebami a jeho třídním kolektivem na základní škole.

Asistent pedagoga je tedy v poslední době nedílnou součástí pedagogického sboru, kde zastává neocenitelnou funkci, kdy žákovi pomáhá vyrovnávat se s jeho konkrétním problémem. Je jeho oporou, psychickou i fyzickou, která mu pomáhá se zařadit do třídního kolektivu a zároveň zvládat tempo učení společně s ostatními spolužáky. Odbourává také nutnost přílišné péče pedagoga o tohoto žáka, který by v běžném režimu bez asistence velice zdržoval rytmus učení a také by to v normálně zavedených osnovách nezvládal.

I přes odpor společnosti začíná být tato funkce vnímána jako potřebná pro normální vývoje dětí ve složitém třídním kolektivu, které jsou dnes zcela rozdílné. Pomáhá rozvíjet schopnosti nejen samotného žáka se specifickými pedagogickými potřebami, ale také celé třídy. Dá se říct, že podporuje v některých případech stmelování kolektivu včetně ulehčení práce samotnému pedagogickému pracovníkovi, jelikož zkvalitňuje výuku celé třídy.

I TEORETICKÁ ČÁST

1 VYMEZENÍ A DEFINOVÁNÍ ASISTENTA PEDAGOGA NA ZÁKLADNÍ ŠKOLE

Mezi základní popisy činnosti a spolupráce asistenta pedagoga s žáky a studenty se speciálními vzdělávacími potřebami jsou pomoc pedagogickým pracovníkům školy při výchovné a vzdělávací činnosti, pomoc při komunikaci se žáky, zákonnými zástupci žáků a komunitou, ze které žák pochází, podpora žákům, kteří se potřebují přizpůsobit školnímu prostředí, pomoc žákům při výuce a při její přípravě, včetně nezbytné pomoci žákům s těžkým zdravotním postižením při sebeobsluze a pohybu během vyučování a při akcích pořádaných školou mimo místo, kde škola v souladu se zápisem do školského rejstříku uskutečňuje vzdělávání. Ovšem tento popis je neúplný bez charakteristiky k vybranému typu postižení studenta. Plný popis činnosti je tedy ponechán na vedoucích pracovnících školy, kteří vychází z konkrétní potřeby pomoci pro daného studenta a vyučujícího v dané třídě. (Němec et al., 2016; Vyhláška č. 27/2016 Sb.)

Je důležité poznamenat, že i v české legislativě je zakomponována možnost úpravy práce asistenta pedagoga, která se dělí na přímou a nepřímou, aby bylo možné snadněji manipulovat a upravovat činnosti zaměřené na konkrétního žáka se specifickými vzdělávacími potřebami. Přímá pedagogická činnost je složena z přímé vyučovací, přímé výchovné, přímé speciálně pedagogické a přímé pedagogicko-psychologické činnosti pedagogických pracovníků a její rozsah je stanoven při plném pracovním úvazku na 20 až 40 hodin týdně. Výši hodinové dotace přímé pedagogické činnosti určuje ředitel základní školy v souvislosti s potřebami konkrétního žáka se specifickými vzdělávacími potřebami. (Horáčková, 2015; Němec et al., 2016; Vyhláška č. 27/2016 Sb.)

Nepřímá pedagogická činnost zahrnuje převážně administrativní úkony spojené s touto profesí včetně plánování zahrnující spolupráci asistenta pedagoga a pedagoga při vyučování, nebo poskytování konzultací zákonným zástupcům, nebo s pracovníky školního poradenského pracoviště a dalších asistentů pedagoga, doučování žáků se speciálními vzdělávacími potřebami včetně přípravě individuálních vzdělávacích plánů a dalšího vzdělávání formou samostudia. (Horáčková, 2015; Němec et al., 2016; Vyhláška č. 27/2016 Sb.)

1.1 Historie asistentů pedagogů v České republice

Dle Němce (2014, 2016) profese asistentů existuje ve školách České republiky už více než čtvrt století. S prvními asistenty bylo možné se v našich školách setkávat už v první polovině devadesátých let 20. století, byť tehdy ještě byla tato pozice neoficiální, zřizovaná z dobré vůle některých osvěcených ředitelů. V oficiálně legislativní rovině byl pro asistenty přelomový školní rok 1997/1998, ve kterém začali ve školách asistenti ve větší míře pomáhat jak u žáků se zdravotním postižením, tak i u žáků se sociálním znevýhodněním. (Němec et al., 2014; Němec et al., 2016)

Pro podporu žáků se zdravotním postižením byla v té době klíčová vyhláška o speciálních školách a speciálních mateřských školách (vyhláška č. 127/1997 Sb.), která umožnila, aby ve vybraných speciálních třídách zabezpečovali pedagogickou činnost dva pedagogičtí pracovníci, kromě učitele zde tedy nově mohl být i asistent. V mnoha případech tehdy tuto asistentskou podporu ve speciálních třídách vykonávali muži v rámci tzv. civilní služby, kterou si nahrazovali tehdy ještě povinnou službu v armádě. (Němec et al., 2016)

U žáků se sociálním znevýhodněním bylo v té době průlomové vydání Informace o zřízení romského asistenta na základní a zvláštní škole, díky které byla oficiálně jmenována pozice asistenta v podpoře sociálně znevýhodněných romských žáků. Zajímavé je, že až do školního roku 2000/2001 byla tato pozice asistenta specificky svázána s romskou etnicitou, kde bylo předpokládáno, že většina asistentů pedagoga pracuje s romskými žáky, ale také s tím, že sám asistent pochází z romského etnika. V té době se až deseti násobně navýšil počet asistentů pedagoga romského původu. (Bartoňová, 2003; Němec, 2014; Němec et al., 2014; Němec et al., 2016)

V roce 2001 byl vydán Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy České republiky Metodický pokyn ke zřizování přípravných tříd pro děti se sociálním znevýhodněním, kde byla také ustanovena, definována a přejmenována funkce vychovatele na asistenta učitele. Nově tato pracovní pozice nebyla přímo propojena s žáky romského původu, ale stále zahrnovala převážně žáky ze sociálně znevýhodněných romských rodin se specifickými vzdělávacími potřebami. (Němec, 2014; Němec et al., 2014; Němec et al., 2016; MŠMT, 2000)

V České republice byla sjednocena profese asistenta pedagoga až 1. ledna 2005, kdy začal platit nový školský zákon, konkrétně Zákon č. 561/2004 Sb., kdy bylo zavedeno jednotné pojmenování „asistent pedagoga". Toto označení platí jak pro asistenty pracující s

žáky se zdravotním postižením, tak i pro asistenty podporující žáky se sociálním znevýhodněním. (Zákon č. 561/2004 Sb.)

Významné zvýšení potřeby počtů asistentů pedagoga ve výuce je možné zaznamenat v posledních deseti letech, kdy byla zavedena inkluzivní metoda vyučování na běžných základních školách, čímž byla zajištěna různorodost žáků, kdy je různorodost charakterizována jako obohacení a přínos ve třídách a zajišťuje rozmanitost a prostor pro navazování přátelství, respektu a vzájemnému porozumění i v důsledku globalizace společnosti. Žáci, kteří trpí postižením, jsou nazýváni jako žáci se specifickými vzdělávacími potřebami, a právě ti nejčastěji využívají asistenta pedagoga jako podpůrné a vyrovnávací opatření pro žáky se specifickými vzdělávacími potřebami. (Němec et al., 2016; Vyhláška č. 27/2016 Sb.)

Mezi roky 2011 a 2019 vzrostl počet asistentů pedagoga v regionálním školství České republiky více než čtyřnásobně, z necelých šesti tisíc na více než dvacet čtyři tisíc asistentů, je tedy zřejmé, že asistent pedagoga je rozvíjející se profese, jejíž význam postupně vzrůstá právě v souvislosti s inkluzivní metodou. V roce 2014 pracovalo ve školách v České republice asi osm tisíc osm set asistentů pedagoga, v roce 2019 už to bylo více než čtyřicet tisíc asistentů. Nárůst počtu těchto pracovníků v našich školách je velmi pozitivním trendem, sám o sobě ale nestačí, protože je z mnoha různých výzkumů i zkušeností z praxe. Je také zřejmé, že pro skutečně efektivní využití asistentů pedagoga je potřebné jejich profesi také dobře porozumět a umět správně nastavit fungování asistenta pedagoga v konkrétním školním prostředí. (Česká tisková kancelář, 2021; Němec et al., 2016)

Dnes je asistent pedagoga brán jako součást vyučování, kdy je přítomen ve třídě a pomáhá se začleněním žáka se speciálními vzdělávacími potřebami do kolektivu, jemuž je nápomocen. Vždyť i označení žák se speciálními vzdělávacími potřebami se ujalo s příchodem inkluze, protože předtím používaný termín měl sklon zdůrazňovat nedostatky žáků v některých oblastech, a tím se prohlubovala jejich stigmatizace. V této době je taky nutné při poskytování podpory zohledňovat individualitu, vzdělávací schopnosti a schopnosti žáka. (Slowík, 2022)

1.2 Základní dělení asistentů pedagogů v základních školách

Podle odbornosti a kvalifikační úrovně asistentů pedagoga je dělíme na základě požadovaného vzdělání pro vyšší a nižší úroveň činnosti. Nižší úroveň činnosti zahrnuje pomocné výchovné práce na základní škole a asistentovi pedagoga stačí vyučení s maturitou, nebo jen základní vzdělání, ale musí mít absolvovaný kurz "Studium pro asistenty pedagoga, kteří vykonávají přímou pedagogickou činnost spočívající v pomocných výchovných pracích". Naopak pro vyšší úroveň činnosti je zapotřebí mít odpovídající pedagogické vzdělání (pedagogické minimum, obor s pedagogickým zaměřením) a minimálně střední vzdělání s maturitou. (Nová škola o.p.s., 2024)

Další dělení asistentů pedagogů je dle stupňů podpory pro jednotlivé žáky se specifickými vzdělávacími potřebami. Druhý stupeň podpory je nejnižší, zahrnuje sdíleného asistenta pedagoga pro skupinu, ve které je minimálně 5 dětí a podpora není po celou dobu učebního plánu žáka. Třetí stupeň je totožný s druhým, akorát zahrnuje skupinu dětí s počtem pět a méně. U čtvrtého stupně je asistent pedagoga přítomný u žáka po dobu učebního plánu. U pátého stupně je přítomný asistent celou dobu při pobytu žáka ve škole včetně školních akcí. (Michalík et al., 2015)

Podle Staňka et al. (2022) se v současném školství setkáváme s různými pojmy jako jsou například asistent pedagoga, nebo školní asistent. Tyto pojmy mají společné slovo, a tím slovem je asistent. Školní asistent ovšem nemá s prací asistenta pedagoga skoro nic společného, i přesto je nutné tento další typ asistenta na základní škole definovat. (Staněk et al., 2022)

Školní asistent, může být také nazván projektovým asistentem, není pedagogickým pracovníkem. Činnost a pracovní náplň vychází z podmínek daného projektu. Poskytuje nepedagogickou činnost zahrnující spolupráci školy, rodiny a komunity, ze kterých pochází žák. Poskytuje také informace, jak je žák ve škole úspěšný, nebo mu pomáhá organizovat čas. Pomáhá při volnočasových aktivitách i nad rámec školní výuky, popřípadě zařizuje stravování žáka včetně administrativní a organizační činnosti. (Staněk et al., 2022)

Poměrně novou průlomovou myšlenkou je pracovní pozice označovaná jako sdílený asistent. Sdílený asistent není, na rozdíl od asistenta pedagoga, přidělen ke konkrétnímu žákovi se speciálními vzdělávacími potřebami, ale spolupracuje s různými žáky v různých třídách dle aktuálních potřeb žáků a pedagogů při vyučování. (Michalík et al., 2015)

1.3 Práce s dětmi se speciálními vzdělávacími potřebami

V úvodu této kapitoly je potřeba nejprve definovat, jaký žák je vlastně ten se speciálními vzdělávacími potřebami, pro kterého je zejména určen asistent pedagoga, a kterému by se měl během vyučování věnovat. Je to žák se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním, nebo se sociálním znevýhodněním. (Michalík et al., 2015)

Do skupiny žáků se zdravotním postižením jsou řazeni studenti s těmito vadami: mentální, tělesné, zrakové, sluchové postižení, vady řeči, souběžné postižení více vadami, autismus, vývojové poruchy učení nebo chování, další jsou žáci se zdravotním znevýhodněním jako jsou například zdravotně oslabení, s dlouhodobou nemocí, s lehčími zdravotní poruchami vedoucí k poruchám učení a chování, které vyžadují zohlednění při vzdělávání. A poslední část tvoří studenti se sociálním znevýhodněním, zde jsou zejména žáci z prostředí, kde se mu nedostává potřebné podpory k řádnému průběhu vzdělávání včetně spolupráce zákonných zástupců se školou, a žák znevýhodněný nedostatečnou znalostí vyučovacího jazyka. (Michalík et al., 2015)

Každé dítě, které spadá do příslušné kategorie znevýhodnění, nebo oslabení, má jiný nárok na podpůrné opatření. Žáci se zdravotním postižením mají nárok na podpůrná opatření, kterými jsou především integrace, individuální vzdělávací plán a asistenta pedagoga. Děti se zdravotním znevýhodněním využívají vyrovnávací opatření, které zahrnují individuální vzdělávací plán a nárok na služby asistenta pedagoga, neboť je nelze zařadit do režimu individuální nebo skupinové integrace. Na vyrovnávací opatření mají nárok rovněž děti se sociálním znevýhodněním, kde se využívá individuální vzdělávací plán a poskytnutí asistenta pedagoga. Ani tyto děti není možné zařadit do režimu individuální či skupinové integrace. (Michalík et al., 2015)

Každý student se speciálně vzdělávacími potřebami vyžaduje individuální péči na základě svého typu překážky v učení. Je jasné, že jinou péči bude potřebovat student, který nemá dostatečnou úroveň znalosti jazyka, ve kterém se ve škole vyučuje, zde bude potřeba asistent pedagoga mluvící v obou jazycích, a žák, který má fyzické postižení a je na vozíčku. Zde je potřeba, aby asistent pedagoga měl sílu studenta zvednout, nebo mu přizpůsobil třídu tak, aby mohla být nastavena správná výška stolu, nebo mu vypomocť s obsluhou vozíčku. (Michalík et al., 2015)

1.4 Práce s dětmi s duševními poruchami

V poslední době na základních školách přibývá žáků se zdravotním postižením zahrnující duševní poruchy. Většina expertů uvádí jako příčinu rozvoje duševních poruch globální problémy jako jsou pandemie, migrace obyvatelstva, ekonomická nejistota, udržitelnost ekosystémů a klimatické změny. Zároveň se také začíná potvrzovat, že studenti s duševní poruchou mají všeobecně horší prospěch a ve větší míře nemají šanci uspět při přijímacím řízení na střední školy. Je tedy nutné zavést preventivní psychologii, která by mohla odhalit náznaky budoucí duševní poruchy a zvýšit tím šanci na lepší prospěch i pomocí asistenta pedagoga. Jenže tady je naráženo na problém v České republice, jelikož mnohdy studenti trpící duševní poruchou nejsou chápáni jako studenti se speciálními vzdělávacími potřebami, a právě proto nemají nárok na vzdělávací podporu při studiu na základní škole. (Dalsgaard et al., 2020; Fusar-Poli et al., 2021)

Na faktor nepřipravenosti na inkluzivní vzdělávání v souvislosti s duševními poruchami dětí poukazuje i Matýs (2018), kde otevřeně kritizuje rychlé zavedení inkluze a celkovou nepřipravenost pedagogů na žáky s duševními i mentálními poruchami společně s nedostatkem asistentů pedagogů, kteří by mohli usnadnit spojení žáků do jedné běžné třídy. Dále poukazuje i na celkově nedostatečné proškolení pedagogů v tomto ohledu. (Matýs, 2018)

Dá se tedy říct, že naše české školství nebylo dostatečně nachystáno na tak velký zásah jako byla právě inkluze a celý systém vzdělání byl tímto silně poškozen. Častokrát duševní stav žáka se kvůli inkluzi zhoršil, jelikož to byl velký skok pro něj, ale i pro děti na běžné základní škole. Až v dnešní době, co jsou asistenti pedagoga bráni jako součást pedagogického sboru, tak se rozdíly mezi jednotlivými žáky začínají vyrovnávat. (Matýs, 2018)

Dnes jsou žáci se speciálními vzdělávacími potřebami, kteří trpí duševní poruchou bráni jako součást třídy a samotní asistenti pedagoga jim pomáhají se začlenit do kolektivu. Ovšem je nutné zmínit, že potřebují trochu odlišnou mnohdy empatičtější péči. Problémem je, že i přes neustálý dohled nad žákem, se nemusí vždy zabránit žákovi v protispoločenském chování (šikana, násilí psychické, nebo fyzické popřípadě nerespektování autorit). Jestliže však asistent pedagoga zjistí nějaký problém, je nezbytné začít ho ihned řešit, jelikož potlačený a nevyřešený konflikt se posléze vrací s mnohem vyšší intenzitou. Proto je první pomocí, kterou asistent pedagoga poskytuje, pomoc při uklidnění žáka a následný vstřícný

a empatický rozhovor s cílem přijít k podstatě věci. Důležité pro žáka je, že mu asistent pedagoga porozumí a snaží se ho chápat, má totiž nenaplněné základní životní potřeby a musí vědět, že v situaci není zcela osamocen. Během konverzace je důležité zůstat v klidu, udržet přirozený oční kontakt a naslouchat žákovi, nepřerušovat ho. Je zapotřebí žáka chválit, usměrňovat, zdramatizovat mu různé strategie jako trénink vhodného chování, vést žáka k tomu, aby uměl pracovat s tím, že někdy udělá chybu (aby ji vnímal jako něco pozitivního), a pokoušet se ho zapojovat do spolupráce na společných činnostech. Asistent pedagoga, jakož i třídní učitel, se musí pokusit dosáhnout toho, aby si dítě vypěstovalo vůči učiteli důvěru, aby se ve škole cítilo bezpečně a aby nemělo potíže s učitelem komunikovat otevřeně. (Gabašová, 2020).

2 PŘÍNOS ASISTENTA PEDAGOGA NA ZÁKLADNÍ ŠKOLE

Přínos asistenta pedagoga je po zavedení metody inkluzivního vzdělávání pozitivní jak pro pedagogického pracovníka, tak pro všechny žáky, kteří jsou vyučováni ve třídě se žákem se specifickými vzdělávacími potřebami. Asistent pedagoga se využívá, pokud žák potřebuje individuální podporu v plnění výukových plánů, eliminaci nežádoucích jevů, nebo pokud potřebuje připravit pracovní pomůcky a prostředí. Dále je možné asistenta pedagoga využít, pokud je potřeba pedagogické podpory v době, kdy se pedagog věnuje žákovi se specifickými vzdělávacími potřebami, nebo pokud učitel není schopen sám efektivně žáky vzdělávat díky heterogenitě žactva ve třídě. (Michalík et al., 2015)

Z předchozího odstavce vyplývá, že asistent pedagoga umožňuje vyučovat různorodou skupinu dětí včetně těch, kteří trpí závažným stupněm potřeby podpůrných opatření a zároveň podporuje týmovou spolupráci i individuální přístup k žákovi se speciálními vzdělávacími potřebami, což by nebylo reálné, kdyby nebyl ve třídě přítomný jako další pedagogický pracovník. Je nutné zmínit, že asistent pedagoga má za úkol podporovat samostatnost žáka a nevykonávat činnosti, které má zvládat sám. Úspěšná práce asistenta pedagoga závisí na jeho potřebě k pomoci žákovi, pokud ho žák využívá v průběhu času čím dál méně, až nakonec není potřeba jeho přítomnosti, byla jeho práce velice úspěšná. (Michalík et al., 2015)

Vzdělávací potřeby dětí a také doporučení na využití asistenta pedagoga posuzují pedagogicko-psychologické poradny a speciálně pedagogická centra. V jejich dokumentech je uvedeno doporučení na asistenta pedagoga a zdůvodnění pro toto podpůrné opatření, časová dotace, stanovení platnosti posudku a návrh činností zařazených do pracovní náplně asistenta pedagoga. (Potměšil, 2018; Staněk et al., 2022; Vyhláška č. 27/2016 Sb.)

Asistent pedagoga by měl mít také jasné charakteristické vlastnosti důležité pro výkon této profese. Jako základní požadavek je samozřejmě trestná bezúhonnost, která zvyšuje důvěryhodnost této osoby. Dále by měl být empatický, trpělivý, mít schopnost týmově spolupracovat a zároveň vést celou skupinu žáků. K tomu je také potřeba mít přirozenou autoritu včetně vychovatelské dovednosti. Dále by to měl být i psychicky odolný jedinec se smyslem pro spravedlnost a porozumět potřebám žáka. Je také podstatné říct, že musí mít ochotu se dále vzdělávat, a to jak v kolektivu a radami od zkušenějších spolupracovníků, tak i pomocí samostudia. S tím také souvisí účast na všech školních a organizačních poradách,

kteřé se týkají pedagogického sboru, popřípadě poskytování konzultací, jak dětem, tak i jejich zákonným zástupcům. (Michalík et al., 2015; Němec, 2014)

Mezi základní předpoklady pro práci asistenta pedagoga je bezproblémová a koordinovaná spolupráce s pedagogem, který učí v dané třídě. Na základních školách máme 2 typy spolupráce, první typ spolupráce je na prvním stupni, kdy asistent spolupracuje většinou s jedním, nebo s minimálním počtem učitelů. Je tedy pro asistenta pedagoga mnohem snadnější se sjednotit a poznat vyučovací metody daného pedagoga. Na druhém stupni již se komunikace a souhra stává mnohem obtížnější, neboť asistenti pedagoga většinou nemají plné úvazky a nemohou být přítomni ve všech vyučovacích hodinách. Problémem je také vyšší počet pedagogů a domluva je s nimi často zcela nemožná, protože nemají o spolupráci a koordinovanost zájem. (Horáčková, 2015)

Dá se říct, že pro spolupráci asistenta pedagoga a pedagoga je důležitý i pozitivní postoj k inkluzivní metodě vzdělávání a integraci žáků do běžné základní školy se speciálními vzdělávacími potřebami od obou profesí. Z čehož lze odvodit, že učitel by neměl vnímat asistenta pedagoga jako rušivý prvek výuky, ale jako spolupracovníka, ne však pouze jako osobního asistenta jednoho žáka, i když by se mu měl věnovat primárně. (Horáčková, 2015)

Dalším zásadním faktorem pro možnou realizaci úspěšné práce asistenta pedagoga je prostředí, ve kterém tuto činnost vykonává, tedy třídní kolektiv. Horáčková (2015) rozdělila chování celého třídního kolektivu do dvou typů, konkrétně do klimu a atmosféry třídy.

Klima třídy je dlouhodobý souběh okolností ve třídě, který zahrnuje sociálně-psychologické jevy, které bývají typické pro danou školní třídu, kde jsou zahrnuti i vyučující učitelé a všichni pedagogičtí i nepedagogičtí pracovníci včetně asistenta pedagoga, kteří se podílejí na klimatu školy a učitelského sboru. Toto klima může být různorodě pozitivní i negativní a je závislé na celé škole a podílí se na motivaci žáků k učení a vzdělávání. (Horáčková, 2015)

Naopak atmosféra je jevem krátkodobým, který je přímo závislý na okamžitém nastavení kolektivu a probíhají v něm změny takřka neustále. Tyto změny nastávají i několikrát za den při vyučovacích hodinách, přestávkách, nebo při školních akcích, kdy se liší například, pokud se ve třídě píše test, nebo žáci spolupracují na projektu. Asistent pedagoga pomáhá tuto atmosféru žákovi se speciálními vzdělávacími potřebami vyrovnat a umožnit mu rovnocenný přístup ke vzdělání v rámci běžných základních škol. (Horáčková, 2015)

Poslední a často opomíjenou kapitolou náplně práce asistenta pedagoga je doučování žáků se speciálně vzdělávacími potřebami popřípadě i žáků, kterým jen nestačí vysvětlení od pedagoga, ale to už záleží na domluvě s žáky a učiteli. Celkově by dle doporučení měla činnost doučování zabírat 25 % z celkového úvazku asistenta pedagoga. Ovšem je důležité říct, že se často zapomíná na tuto možnou službu asistenta pedagoga. (Drotárová, 2006; Němec, 2014)

Jako největší a zároveň nejčastější chybou ve výkonu profese asistenta pedagoga je jeho převzetí vyučovací hodiny od pedagoga, kdy mnohdy odučí větší část hodiny než samotný pedagog. Čímž ve své podstatě nahrazuje pedagoga, což je nepřípustné. Dalším problémem v této profesi je přílišná asistence ze strany asistenta. Ta spočívá v napovídání, nebo dokonce říkání správných odpovědí žákovi. Tímto asistent pedagoga žákovi se speciálními vzdělávacími potřebami spíše ubližuje, jelikož ho nevede k samostatné práci a nerozvíjí jeho individuální uvažování nad probíranou látkou. (Nová škola o.p.s., 2024)

3 SPOLUPRÁCE UČITELE, ASISTENTA PEDAGOGA A RODIČE NA ZÁKLADNÍ ŠKOLE

Hlavním cílem vzdělávacího programu na základní škole je vytvářet a rozvíjet klíčové kompetence včetně poskytnutí základu všeobecného vzdělání. K tomuto cíli je nutné, aby pedagog, asistent pedagoga a rodiče utvářeli souhru mezi vzděláváním a žáky včetně těch se speciálními vzdělávacími potřebami, kteří kooperují v jednom třídním kolektivu, jak ve výuce, tak i o přestávkách, nebo při školních akcích. Je důležité, aby všechny strany spolupracovaly, jinak by nebylo možné navázat zdravé vztahy mezi žáky ve třídě. To by mohlo vyústit až k šikaně, čímž by se tento znevýhodněný žák nestal součástí kolektivu a mohlo by ho to poznamenat až do konce života. (Čapek, 2013; Dytrtová & Krhutová, 2009; Potměšil, 2018)

3.1 Definice pedagoga na základní škole

Pedagog na základní škole je pedagogickým pracovníkem, jehož cílem je vzdělávat a také vychovávat děti a žáky. Předává jim poznatky, rozvíjí jejich dovednosti, morální hodnoty a formuje jejich postoje a osobnosti. (Dytrtová & Krhutová, 2009) V České republice se vzdělání pedagoga rozlišuje na učitele pro první stupeň základní školy a pro druhý stupeň základní školy. Hlavní rozdíl spočívá v tom, že na prvním stupni jeden učitel vyučuje všechny vyučovací předměty, tento styl výuky probíhá od 1. do 4. třídy. Na druhém stupni učitelé učí vybrané předměty, které jsou způsobilí učit v rozmezí 5. až 9. třídy. (Zákon č. 183/2023 Sb.)

Jeho nejdůležitější pracovní schopnosti pro výkon této profese jsou děleny na oblast vzdělání, kvalifikace a rozvoje. Je také důležité, aby pedagog své znalosti a dovednosti rozšiřoval i po dokončeném vzdělání pomocí školení, nebo formou celoživotního vzdělání a pravidelnými přípravami na výuku. Čímž by měl žáky motivovat k učení, neboť tímto způsobem zvyšuje efektivitu své výuky a její atraktivnost. (Armstrong & Stephen, 2015; Koubek, 2002)

Profese pedagoga má i navazující rozšíření, které umožňuje zvýšit jeho pravomoci v oblasti péče a podpory žáků na základní škole. Mezi další funkce pedagoga je možné zařadit sociálního pedagoga, výchovného poradce, nebo speciálního pedagoga. Školní speciální pedagog se zabývá včasnou identifikací žáků, kteří potřebují podpůrné opatření se speciálními vzdělávacími potřebami. Pomáhá odstranit, či zmírnit výukové problémy žáka

a dodává podklady pro speciálně psychologickou poradnu. Sociální pedagog uskutečňuje komunikaci mezi rodiči a školou. Zaměřuje se většinou na studenty, kteří jsou ze sociálně vyloučených lokalit, nebo z problémových rodin, které často zanedbávají péči o své potomky. (Knotová, 2014; Michalík et al., 2015, Nová škola o.p.s., 2024)

Výchovný poradce se zabývá převážně kariérním poradenstvím, poradenstvím a péčí žákům s výukovými obtížemi a se speciálními vzdělávacími potřebami, zahrnuje také poradenství zákonným zástupcům žáků i poradenství žákům z jiných kultur a cizojazyčného prostředí. Je ovšem zarážející, že tito specializovaní učitelé k výkonu takového zaměření potřebují pouze kurz, což se začíná v poslední době ukazovat jako zcela nedostatečná kvalifikace, jelikož nejsou schopni občas adekvátně, správně a rychle reagovat na nejrůznější situace. (Knotová, 2014; Michalík et al., 2015)

Pohledem studenta či žáka je pedagog jakýmsi mentorem až průvodcem studia, jehož návyky mohou ovlivnit i další generaci pedagogů, neboť si tito možní adepti na pedagogického pracovníka osvojují jeho pojetí a způsob výuky společně se všemi jeho kladnými i negativními rysy a charakterem osobnosti učitele včetně mravního profilu. Pomocí něj si žáci vytváří nové myšlenkové postupy a pracovní návyky, které budou možná v budoucnu aplikovat na své vlastní studenty. Je tedy nutné přemýšlet, že každý pedagog může být zrcadlem pro budoucí pedagogy a živou ukázkou přístupu ve výuce. (Sedláček, 2020)

3.2 Úloha asistenta pedagoga na základní škole

Asistent pedagoga je dalším pedagogickým pracovníkem přítomným ve třídě během vyučovací hodiny. Jeho úkolem je poskytovat podpůrné a vyrovnávací opatření pro žáky se specifickými vzdělávacími potřebami. Působí pouze ve třídě, ve které je důvod ke zřízení funkce asistenta pedagoga. Je součástí inkluzivního vzdělávání, jehož cílem je spojit všechny děti do jedné třídy bez ohledu na zdravotní, sociální, kulturní či jiné znevýhodnění, které dítě omezuje, čímž se zajistí heterogenost ve třídě. (Potměšil, 2018, Staněk et al., 2022; Vyhláška č. 27/2016 Sb.)

Samotný asistent pedagoga by měl být jistým spojníkem mezi pedagogem a žákem na základní škole a mezi žákem a jeho rodičem. S žákem by měl vytvářet sešraný tým, který mu vypomáhá překonávat problémy způsobené jeho specifickými vzdělávacími potřebami. Problém ovšem nastává, že často bývají asistenti pedagoga zneužívání pedagogickými pracovníky. Příkladem může být situace, kdy učitel diktuje žákům danou látku a asistent

pedagoga ji píše na tabuli. To není v pořádku z důvodu, že asistent pedagoga má být tady pouze pro žáky s těmito specifickými potřebami, ne pro potřeby pedagoga. (Horáčková, 2015; Michalík et al., 2015; Němec, 2014; Nová škola o.p.s., 2024)

Někdy asistenti pedagoga mají být pouze oporou žáka, ale oni mu při výuce napovídají, nebo mu dokonce diktují správné odpovědi v testu. Vím, že někdy toto může být myšleno dobrým úmyslem, jako je vylepšení známek, nebo získání důvěry k žákovi, ale tímto se spíše škodí, protože vzniká až nezdravá závislost mezi žákem a asistentem pedagoga. Zde se jedná o trvale narušený vztah a vytrácí se důvěra mezi pedagogem a asistentem pedagoga, kdy oba vzájemně si narušují své autority a kompetence, čímž škodí nejvíce právě tomuto žákovi. (Horáčková, 2015; Michalík et al., 2015; Němec, 2014; Nová škola o.p.s., 2024)

Dalším problém nastává nekomunikace ze strany rodiče, kdy dlouhodobě nespolupracuje s asistentem pedagoga. Zde je otázka, jestli je to z důvodu nezájmu o dítě, nebo jenom leností navázat komunikaci. Tady se zase opět škodí hlavně žákovi se specifickými vzdělávacími potřebami. Jelikož asistent pedagoga ví obvykle nejlépe, na co se má daný žák zaměřit, nebo co více potřebuje doma v rámci domácí přípravy zlepšit, nebo procvičit, aby byl ve stejném tempu jako jeho vrstevníci ve třídě. Právě proto by měla být komunikace mezi rodičem a asistentem pedagoga prováděna minimálně každý týden. U žáků s významně narušenou poruchou soustředivosti, nebo s jinými často psychologickými důvody je potřeba informovat denně, jelikož tito žáci často potřebují zcela individuální komunikaci a přípravu, která je pro ně doma základem pro jejich další den ve škole. (Horáčková, 2015; Michalík et al., 2015; Němec, 2014; Nová škola o.p.s., 2024)

Pokud tato komunikace nenastává v pravidelných intervalech, nemusí dojít k posunu žáka ve škole společně s jeho vrstevníky a žák se stává dost často problematickým až nezvládnutelným na základní škole, protože není schopný držet tempo se svými spolužáky. To může vést k dalším psychickým problémům, popřípadě může dojít až k vyloučení z kolektivu. (Horáčková, 2015; Janík, 2021; Michalík et al., 2015; Němec, 2014; Nová škola o.p.s., 2024)

Zde až za tyto krajní problémy mohou právě často rodiče, kteří nekomunikují, nebo neakceptují připomínky asistenta pedagoga. Další dotaz vystává, že často rodiče neradi komunikují s asistentem pedagoga, protože ho nevnímají jako stejnou autoritu, jako má pedagog. A upřímně, jaký je přístup rodiče, takový je i přístup žáka, tedy bez autority a respektu k asistentovi pedagoga. (Horáčková, 2015; Janík, 2021; Michalík et al., 2015; Němec, 2014; Nová škola o.p.s., 2024)

3.3 Rodiče a jejich role na základní škole

Rodiče by měli spolupracovat se základní školou alespoň na základní úrovni, ale tyto spolupráce bývají často velice složité. I když často školní zařízení zapomínají, že jejich klientem je rodič, který si přeje vzdělávat žáka, a tudíž je jejím partnerem, kterému odvádí co možná nejkvalitnější službu. Součinnost rodiče se základní školou může být vedena pomocí plnění rodičovských povinností, komunikací, zapojení rodičů do domácí přípravy, připojení se ke školní komunitě, výpomoc škole v rámci dobrovolnictví, nebo do rozhodování o záležitostech školy. (Čapek, 2013)

Jejich kooperace se základní školou utváří důvěru, odbourává strach, předsudky, zvyšuje toleranci a ochotu žáků se zapojovat do výuky. Také pomáhá odbourávat sociálně patologické jevy a negativní vlivy, čímž zvyšují efektivitu výuky, ale i respektu vztahu rodič, žák a pedagog. Tyto spolupráce mají svá pozitiva, ovšem v českém školství a vztahu rodič-pedagog převažuje všeobecný negativní názor, jelikož vzájemné interakce probíhají většinou pouze pomocí plnění rodičovských povinností a komunikace se školou, která se zužuje pouze na třídní schůzky. (Čapek, 2013)

I když kvalitní komunikace se školou by měla být stavěna na základě informovanosti o výsledcích svého potomka, ať jsou negativní, nebo pozitivní, protože u nás v České republice je silně zakořeněno, že rodiče jsou do školy zváni pouze pokud žák udělá nějaký průšvih. Dále by měli být seznamováni s metodami učení, které jsou v dané třídě využívány, a to v pravidelných intervalech, neboť potom dokáží adekvátně pomoci dítěti s domácí přípravou na výuku. (Čapek, 2013)

Samotná komunikace pedagoga, nebo asistenta pedagoga s rodiči může mít nejrůznější podoby. Mezi standartní typ komunikace a nejčastější patří stále třídní schůzky. V poslední době se začínají prosazovat i osobní konzultace, komunikace skrze email, SMS, nebo telefonní hovory. Mezi pokrokovější způsoby spojení se řadí webové stránky školy, sociální sítě, kde se již vytvářejí uzavřené komunikační kanály mezi rodiči a učiteli, nebo prostřednictvím elektronické žákovské knížky. (Čapek, 2013)

Problém komunikace nemusí být ovšem vždycky na straně rodičů, ale někdy se může objevit i na straně pedagogického pracovníka. Každý pedagog se připravuje na své budoucí povolání v rámci vysokoškolského studia, které je zaměřeno na komunikaci a práci s žáky, nebo studenty. Tady nastává problém, že nezkušení učitelé mohou být zcela nepřipraveni

vést komunikaci s rodiči, nebo s dalšími partnery školy, což může způsobovat překážku v rámci jejich práce. (Rabušicová, 2004)

3.4 Školský management

Samotný pojem management je více méně fenoménem dnešní doby, i když management jako funkce je tady s námi od nepaměti a postupuje stejným vývojem jako samo lidstvo. Jeho základem je spojením tří specifických rovin, tedy proces řízení, řízení pracovníků a je také souborem poznatků o řízení. Pro potřeby základní školy se budeme pohybovat především v procesu řízení, jelikož se jedná o organizaci, tedy o společnost a řízení pracovníků, protože zaměstnává pedagogické i nepedagogické pracovníky, kteří utvářejí společný tým na dané základní škole. (Blažek, 2014)

Školský management je specifický multidisciplinární obor zahrnující převážně teorii školství, avšak zabývá se také pedagogickým vedením, řízením pedagogického procesu, vedení lidí, personalistiky včetně právních a ekonomických aspektů a disciplíny související s psychologii a sociologií. Detailně se zabývá problematikou pedagogického vedení školy, ekonomického zajištění školy, personálním zabezpečením školy a právním managementem školy. Například Obst (2006) rozdělil školský management na tři typy:

- Makromanagement, který se zabývá řízením státní správy ve školství, společně s taktickými, strategickými a operativními otázkami ve školství.
- Mikromanagement si klade za cíl řešit metody a formy vnitřního řízení školy včetně otázek týkajícího se jejich ekonomického a administrativního směru.
- Řízení pedagogického procesu se zabývá otázkami výuky, a to prostřednictvím všech hlavních aktérů školy, tedy jde o takzvaný pedagogický management, kdy je respektována didaktika a teorie výchovy. (Obst, 2006)

Hlavním cílem managementu ve školství bývá zaměření na poslání a cíle vzdělávání na dané základní škole. Jako hlavní účastníci a vedoucí celého manažerského procesu bývají často uváděni ředitelé škol. Zde je nutné poznamenat, že i pedagogové potřebují tento typ vzdělání pro zefektivnění procesu vzdělávání, dalšího samostudia a k pochopení celkového fungování vzdělávací instituce jakožto firmy mající své klienty „studenty a žáky“ a zaměstnance - tedy pedagogy. (Veteška et al., 2022)

Pokud se podíváme na základní školu, tak jako na firmu, nebo společnost, je potřeba ji rozdělit na dvě hlavní oblasti:

- Vedení lidí
- Řízení pedagogického procesu

V praxi je téměř samozřejmé, že se obě oblasti vzájemně prolínají, neboť obě úzce navazují na kvalitu vzdělávání, na kterou je dneska kladen velký důraz ze všech stran. Je důležité, aby pedagogové byli součástí sehraného týmu včetně společného vytváření cílů a snahy se podílet na jejich naplnění. Toto může vést k pozitivnímu přístupu k práci a také může zabraňovat syndromu vyhoření a jiných psychických poruch objevujících se u pedagogických pracovníků. Právě tady v manažerské pozici vedoucího nemusí být nutně ředitel školy, ale pedagog mající manažerské charakterové vlastnosti, který je schopný vést a motivovat celý pedagogický sbor. (Veteška et al., 2022)

II PRAKTICKÁ ČÁST

4 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMU

V praktické části bakalářské práce je popsán kvalitativní výzkum, jehož výzkumným problémem je stanovena „pozice asistenta pedagoga na základní škole“. Rozhovory a průzkumy s účastníky probíhaly na jedné konkrétní základní škole. Hlavním cílem je zjistit, jakým způsobem pracuje asistent pedagoga ve školním prostředí. Jako design výzkumu jsme zvolili případovou studii, ve které dle Hendla (2016, s. 102), jde o zachycení složitosti případu, o popis vztahů v jejich celistvosti. Předpokládá se, že důkladným prozkoumáním jednoho případu lépe porozumíme jiným podobným případům.

Podkapitoly níže vymezují výzkumné cíle, výzkumné otázky, výzkumný soubor a metodu sběru dat.

4.1 Výzkumné otázky a cíle výzkumu

Hlavní výzkumná otázka zní:

- Jaký je způsob práce asistenta pedagoga na základní škole?

Dílčí výzkumné otázky jsme stanovili na základě hlavní výzkumné otázky:

- Jaký je způsob spolupráce asistenta pedagoga s učitelem?
- Jak hodnotí rodiče roli asistenta pedagoga?
- Jaká je podpora asistenta pedagoga ze strany vedení školy?

Hlavním cílem výzkumu je zjistit způsob práce asistenta pedagoga ve školním prostředí.

Dílčí cíle jsou vyvozeny na základě hlavního výzkumného cíle:

- Zjistit, jaký je způsob spolupráce asistenta pedagoga s učitelem.
- Zjistit, jak hodnotí rodiče roli asistenta pedagoga.
- Zjistit, jakým způsobem je asistent pedagoga podporován ze strany vedení školy.

4.2 Výzkumný soubor a způsob jeho výběru

Výzkumný soubor tvoří učitelé základní školy, kteří mají zkušenost spolupráce s asistentem pedagoga, také samotní asistenti pedagoga a rodiče žáků. Všechny rozhovory probíhaly na jedné konkrétní základní škole. Základní škola z důvodu zachování anonymity nemá uvedený název, také zde nejsou uvedena oficiální jména respondentů. Výběr respondentů je zvolen záměrně. Za účelem zajištění aktuálnosti pracovních zkušeností asistentů pedagoga

jsme jako klíčové kritérium výběru zohlednili jejich současnou spolupráci s učiteli a délku praxe na pozici asistenta pedagoga po dobu minimálně jednoho roku. Všem předcházela informativní schůzka s ředitelem školy, kde je výzkum uskutečňován. Díky tomu je výzkumný soubor sestaven celkem ze šesti respondentů – dva třídní učitelé, dvě asistentky pedagoga a dva rodiče dětí.

4.2.1 Respondenti

Rozhovor 1

Jde o ženu ve věku 59 let, která žije ve městě, kde se také nachází zmiňovaná základní škola. Má vysokoškolské vzdělání. Jako učitelka na základní škole pracuje již 40 let. Letos bude mít 10 letou zkušenost s asistencí pedagoga. Z počátků se během jejího vyučování střídalo více asistentů pedagoga, poslední dobou má však své stálé asistenty.

Rozhovor 2

Jedná se o vdanou ženu ve věku 48 let, která také bydlí ve městě nedaleko základní školy. Má vysokoškolské vzdělání a učitelkou na základní škole je 21 let, avšak zkušenost s asistencí pedagoga má nyní 3 roky.

Rozhovor 3

Respondentka je vdaná žena ve věku 35 let, která bydlí ve městě se svým manželem a dětmi nedaleko základní školy. Asistentkou pedagoga je teprve 3. rokem, má však pedagogické vysokoškolské vzdělání, proto také nebyla nutnost účastnit se kurzu asistenta pedagoga. V dopoledních hodinách je stálou asistentkou ve 2. ročníku, po vyučování má na starosti školní družinu.

Rozhovor 4

Další z našich respondentek je žena ve věku 38 let. Je vdaná, žije se svým manželem a dětmi nedaleko města, kde se nachází základní škola. Má pedagogické vysokoškolské vzdělání, proto nebylo nutností, aby měla kurz asistenta pedagoga. V dopoledních hodinách je ve škole stálou asistentkou pedagoga v 5. ročníku – to znamená, že spolupracuje pouze s jedním učitelem a odpoledne vyučuje přírodopis na druhém stupni. Praxi jako asistentka pedagoga má 5 let, stejně jako zkušenost s vyučováním.

Rozhovor 5

Jedná se o rodiče žáka, kterému je již 5. rokem poskytována pomoc asistenta pedagoga. Rodiče jsou ve věku 41 let a 40 let. Bydlí ve městě, kde se také nachází základní škola. Mají ještě další dvě děti. Oba rodiče jsou vysokoškolsky vzdělání.

Rozhovor 6

Poslední respondent je muž – rodič žáka, kterému je nyní 4. rokem poskytována podpora asistenta pedagoga. Také bydlí se svou rodinou ve stejném městě, kde se nachází základní škola. Otec je vysokoškolsky vzdělaný.

4.3 Metoda sběru dat

V rámci výzkumného šetření je metodou sběru dat užito zúčastněné pozorování a polostrukturovaný rozhovor.

Pozorování bylo provedeno metodou zúčastněného pozorování, kdy výzkumník byl úplným účastníkem. Ve škole, kterou zkoumá, pracuje již pátým rokem jako asistent pedagoga. Role výzkumníka se dle potřeby měnila také na účastníka jako pozorovatele, kdy dle Hendla (2016, s. 196) přijímá roli rovnoprávného člena skupiny, ale účastníci si jsou vědomi jeho totožnosti. To znamená, že asistent pedagoga informuje ostatní o provádění výzkumu na určité téma.

Rozhovory byly uskutečněny dle časových možností respondentů. Respondenti byli vždy před začátkem seznámení s průběhem rozhovoru a byl také pořízen informovaný souhlas ohledně použití získaných dat k účelům bakalářské práce. Otázky pro realizaci samotných rozhovorů jsou uvedeny v příloze. Na začátek rozhovoru byly použity úvodní otázky k prolomení případné bariéry na obou stranách. V závěru rozhovoru respondenti měli také prostor pro případné dotazy. Dle Hendla (2016, s. 195) rozhovory obsahují vždy směs toho, co je, a toho, co si o tom respondent myslí. Pozorování naproti tomu představuje snahu zjistit, co se skutečně děje.

5 VÝSLEDKY VÝZKUMU

V této kapitole bakalářské práce se zaměřujeme na analýzu získaných dat, jejich interpretaci a závěrečné shrnutí. Využili jsme otevřeného kódování rozhovorů.

5.1 Rozhovory a jejich analýza

První fází zpracování získaných rozhovorů je přepis, který v našem případě zahrnoval převedení nahrávek zvuku do textové podoby. Každý rozhovor byl pečlivě a doslovně přepsán, což zahrnovalo zachycení emocí a pocitů respondentů v jejich projevech.

Po dokončení sběru dat je klíčovým krokem jejich další analýza. Využili jsme otevřeného kódování rozhovorů.

Vzhledem k omezenému počtu účastníků ve výzkumném souboru, pouze šest respondentů, je důležité zdůraznit, že výsledky této studie nelze obecně aplikovat na celou populaci týkající se dané problematiky. Přestože výroky respondentů představují jejich subjektivní pohledy, zkušenosti a postoje, považujeme je za zajímavé a cenné, neboť poskytují určitý vhled do zkoumané problematiky.

5.2 Kódování

Kódováním se rozumí rozkrytí dat směrem k jejich interpretaci, konceptualizaci a nové integraci. Postup také vede k doporučení, která data nebo příklady je nutné ještě zahrnout do analýzy a jakými metodami je nutné provést sběr dat (Hendl, 2016, s. 251). Rozlišují se 3 procedury, jak zacházet s analyzovaným textem – otevřené kódování, axiální kódování a selektivní kódování. Tyto procedury se nemusí používat zcela odděleně. Přestavují spíše různé způsoby, jak zacházet s textovým materiálem, a výzkumník může mezi nimi podle potřeby přecházet. V každém případě začíná analýza dat otevřeným kódováním a ke konci analýzy se provádí spíše selektivní kódování. (Hendl, 2016)

5.2.1 Otevřené kódování

Kódování obecně představuje operace, pomocí nichž jsou údaje rozebrány, konceptualizovány a složeny novým způsobem. Při otevřeném kódování je text jako sekvence rozbit na jednotky, těmto jednotkám jsou přidělena jména a s takto nově pojmenovanými (označenými) fragmenty textu potom výzkumník dále pracuje. (Švaříček & Šed'ová, 2007 s. 211)

Je potřeba pojmy seskupit a snížit jejich množství. Proto jsme je seskupili do kategorií. V tabulce níže jsou vypsané všechny kódy, které jsme zařadili do příslušných kategorií.

Tabulka 1 Kódování

Kategorie	Kódy
Počátky asistence	první asistentky ve škole – vychovatelky ze školní družiny strach učitelů vyučovat před jinou dospělou osobou střídání asistenta pedagoga v hodinách náročná práce pro učitele v počátku nedostatek informací ohledně spolupráce s asistentem pedagoga nedostatek času pro předávání informací střídajícím se asistentům rozdíl ve spolupráci mezi učitelem a asistentem pedagoga před 10 lety a dnes strach asistenta pedagoga co bude práce obnášet
Pokrok	přítomnost jednoho asistenta pedagoga po dobu vyučování potřeba individuálního vzdělávání žáka využití pomoci asistenta pedagoga i u jiných žáků
Důležitost role asistenta pedagoga pro učitele	asistent pedagoga jako pravá ruka učitele asistent pedagoga je ve třídě velmi důležitý asistent pedagoga je pro učitele k nezaplacení asistent pedagoga se stává součástí života učitele sehranost asistenta pedagoga s učitelem spokojenost učitele s pomocí asistenta pedagoga

Kategorie	Kódy
Význam asistenta pedagoga pro žáky	důležitost asistenta pedagoga pro žáky asistenta pedagoga mají (děti rády) žáci rádi pokrok u žáka díky asistentovi pedagoga
Interakce rodičů s asistentem pedagoga	dostatek informací pro rodiče ohledně začínající spolupráce s asistentem pedagoga rodiče jsou spokojeni s asistentem pedagoga (ověřit, zda je citace obsažena) přání rodičů dále spolupracovat s asistentem pedagoga rodiče jsou v kontaktu s asistentem pedagoga více úkolů pro rodiče bez pomoci asistenta pedagoga asistent pedagoga jako vítaná pomoc ze strany rodičů
Informace a zdroje o práci asistenta pedagoga	nedostatek informací pro asistenta pedagoga ohledně náplně práce náplň práce asistenta pedagoga v kmenové třídě zdroj informací o práci asistenta pedagoga
Úskalí	pomoc asistenta pedagoga zneužívaná rodiči problémy asistenta pedagoga s rodiči odstup rodičů od asistenta pedagoga asistent pedagoga si s žákem nerozumí
Podpora a přijetí	podpora asistenta pedagoga ze strany učitelů přijetí asistenta pedagoga učiteli

zdroj: vlastní

Počátky asistence

Jedna z našich respondentek má desetiletou zkušenost s asistencí pedagoga. Během rozhovoru nám nastínila právě samotné počátky svého působení s asistentkami

pedagoga. I když se některé prvky z minulosti zachovaly až dodnes, došlo v průběhu času k výrazným změnám. Především v minulosti byly vychovatelky ze školní družiny často prvními asistentkami pedagoga. Tento model stále funguje, přičemž vychovatelky kvůli svému plnému úvazku asistují v dopoledních hodinách. Nicméně v počátcích asistence byl problém v tom, že asistentky pedagoga se střídaly každou vyučovací hodinu. „... ráno jsem musela předat asistentce, která začínala, veškeré instrukce, přípravy.“ „Takže jsem na začátku každé hodiny musela vysvětlovat práci, co chci udělat, jakým způsobem to budou dělat, co bude samostatná práce, co budou dělat společně a skutečně ta práce byla velice velice náročná.“ (rozhovor č.1) Jelikož během vyučovací hodiny není dostatek prostoru pro předávání informací, museli se učitelé a asistenti pedagoga na spolupráci domlouvat během přestávek. Během času, který měl být určený pro ně samotné především k obnovení energie a přípravu na další vyučování. „Neustále jsme komunikovaly i v rychlosti.“ „Tím, že se paní asistentky střídaly – každou hodinu tam byl někdo jiný, tak to bylo náročné. Vlastně přestávky byly jediný čas, kdy docházelo k předávání informací, takže v podstatě si člověk někdy nestihl ani vypít tu kávu nebo odskočit si na wc.“ (rozhovor č.1)

Dalším důležitým aspektem počátků asistence bylo také to, že učitelé měli problém přijmout do třídy další dospělou osobu. Měli pocit, že jsou vystaveni kontrole. Na otázku „Když jste se dozvěděla, že budete spolupracovat s asistentem pedagoga, jaké byly Vaše první pocity?“ bylo u obou učitelů zjevné, že jim to nebylo příjemné. Pro příklad uvádíme jednu z odpovědí: „Tak z počátku úplně strašné, protože jsem si neuměla představit, že mluvím pod dozorem nějaké dospělé osoby...“ (rozhovor č.1)

Také na druhé straně v počátku u asistentů pedagoga přetrvával strach a obavy, které bohužel narušovaly průběh vyučování. Strach plynul z nedostatku informací. „...tak to bylo náročné i tím, že paní asistentky také zpočátku nevěděly a pořád se vyptávaly a víceméně i rušily v tom vyučování ostatní děti. Protože hodně mluvily, hodně se ptaly a rušily jak děti, tak práci toho pedagoga, protože nevěděly v podstatě, co mají dělat.“ (rozhovor č.1) Jelikož dotazované asistentky mají vysokoškolské vzdělání a nepotřebovaly tudíž kurz asistenta pedagoga, kde se s touto pozicí seznamuje, měly problém si představit, co pozice přesněji obnáší. „Měla jsem strašný strach, co to bude a jakým způsobem ten asistent funguje na základní škole.“ „Protože jsem šla po mateřské, tak jsem nevěděla, do čeho jdu. Asistentkou jsem nebyla před mateřskou a měla jsem nastupovat k holčičce, která je tělesně postižená, takže jsem nevěděla, jakým způsobem to bude fungovat. Ona šla do první třídy, takže nikdo nevěděl, jak to na té škole bude fungovat...“ (rozhovor č.3) Další z asistentek pedagoga

uvedla: „*To bylo takové nejemocionálnější. Tak to bylo takové nejisté, řekla bych. Nové prostředí, noví lidé a spíš takové... Co vlastně teda budu jako dělat.*“ (rozhovor č.4)

Samotní učitelé tehdy také neměli zkušenost s asistencí a sami měli nedostatek informací ohledně spolupráce s asistentem pedagoga. „*Tak v počátku velmi strohé informace s tím, že paní asistentka mi bude k ruce, že je to asistent pedagoga, čili bude pracovat podle mých instrukcí, co já po ní budu chtít. Samozřejmě, že se bude věnovat zejména tomu danému dítěti, ale v podstatě ty informace byly opravdu velice slabé. Nic moc jsme o tom nevěděli, když jsme začínali.*“ (rozhovor č. 1) Na otázku, zda je rozdíl ve spolupráci s asistentem pedagoga před deseti lety a dnes, byla odpověď potvrzující. „*Je tam obrovský rozdíl.*“ (rozhovor č. 1) O tom, k jakému posunu došlo, se budeme věnovat v další kapitole.

Pokrok

V poslední době se snižuje počet vychovatelek, které by se střídaly v zastupování asistentů pedagoga. Nyní jsou na základní škole ve většině případů v kmenových třídách stálí asistenti pedagoga, a to zjednodušuje práci jak samotným asistentům, tak i učitelům. „*Dneska je to mnohem jednodušší, protože paní asistentky tím, že mají na starosti jedno dítě po celý den, tak vlastně jsou v tom vyučování přítomné, ví, co děláme, ví, co se po nich chce.*“ (rozhovor č.1)

„*Jestliže paní asistentka je vlastně součástí té kmenové třídy, je tam celý školní rok, tak v podstatě vidí, jakým způsobem učitel pracuje, je schopna ho kdykoli zastoupit, pokud dojde k mimořádné situaci, že učitel je odvolaný, nebo dejme tomu nenadále omarodí a není hned zástup.*“ (rozhovor č.1) V případě, že je ve třídě stálý asistent pedagoga, dochází k velkému zjednodušení. V předchozí kapitole jsme zmiňovali, jak moc byla dřívější spolupráce časově náročná, jak vše probíhalo v rychlosti a nebyly žádné volné přestávky. Nyní tomu tak není, protože střídání je minimální. Učitelé mají prostor si s asistenty předávat informace průběžně, také před a po skončení vyučování. Mají celkově více prostoru ke komunikaci. Tím se celý proces stává méně náročným a příjemnějším jak pro učitele a asistenty, tak i pro samotné žáky.

Také proto, že asistent pedagoga je ve třídě stálý a tráví se žáky většinou i přestávky, má lepší příležitosti třídu poznat než kolikrát třídní učitel. Může pozorovat projevy žáků, předcházet konfliktům a v případě potřeby regulovat jejich chování. Také může učitele informovat o různých problémech nebo potřebách třídy. Tím se asistent pedagoga

nesoustřeďuje jen a pouze na jednoho žáka se speciálními vzdělávacími potřebami, ale na celý kolektiv. To se děje i během vyučovacích hodin. „...*například, když dvě děti měly nárok na asistenta pedagoga, často sdílený asistent měl na starosti 4 děti. I když podle instrukcí se měl starat o dvě děti... protože pokud jsou v té třídě děti slabší, které třeba nemají žádná podpůrná opatření a asistent má nějakou proluku, tak okamžitě reaguje.*“ (rozhovor č.1)

„*Anebo se taky věnuje nadaným dětem, které ve třídě máme.*“ (rozhovor č. 2) Asistent pedagoga vlastně umožňuje některým žákům ve větší či menší míře individuální vzdělávání. „*V matematice musela dívenka chodit mimo třídu.*“ „...*některé hodiny byly ve třídě, některé hodiny zejména na tu matematiku musely odcházet extra.*“ (rozhovor č.1) Stálý asistent pedagoga po zkušenostech ví, kdy si žáka může v případě potřeby odvést mimo třídu. Nyní je tato možnost v praxi více běžná, protože stálý asistent má více informací než ti asistenti, kteří se střídali. Hodně cvičení a úkolů se každý den během výuky opakuje, a proto si asistent může dovolit v případě potřeby se žákem odejít do jiné místnosti. Není nutností, aby učitel musel neustále informace asistentovi předávat nebo opakovat a tím narušovat průběh vyučování.

Také se setkáváme se situacemi, kdy asistent má během vyučování svůj vlastní prostor pracovat se žáky. Tím se dostává na úroveň učitele a buduje si u nich zároveň potřebný respekt. „*A protože také pomáhá všem těm dětem ve třídě, nebo s nima sdílí vlastně jejich zážitky, já nevím, co... co o víkendu... třeba si s nima aj povídá a já jí dávám prostor, aby s dětma jako... aj ve vyučování... jako více pracovala, protože... myslím si, že se tam více sblíží a víc ji o přestávce budou třeba potom poslouchat, když bude ve vyučování mět svůj prostor...*“ (rozhovor č. 2)

Důležitost role asistenta pedagoga pro učitele

V návaznosti na předchozí kapitolu bychom se nyní rádi zaměřili na to, jak moc je asistent pedagoga pro učitele důležitý. Z rozhovorů nám totiž vyplynulo, že úloha asistenta pedagoga ve školním prostředí je pro učitele neocenitelná. „*Paní asistentky jsou skutečně k nezaplacení...*“ (rozhovor č. 1)

Přítomnost a podpora asistenta přináší významné výhody během výuky. Vyučující není ve vyučování sám, má k ruce další osobu, která je schopná kdykoliv s čímkoliv vypomoci. Pokud nastane nějaký problém, nebo komplikace, už jsou na řešení dva. „*Jsou moje pravá ruka a je to super.*“ (rozhovor č. 1) V případě, že vyučující např. onemocní, nebo se stane práce neschopným, stále je ve třídě asistent, který již zná chod vyučování, ví, na co jsou

žáci zvyklí. Jak jsme již zmínili dříve, pravidelná přítomnost asistenta pedagoga ve třídě umožňuje pozorování práce učitele a postupné získávání dovedností. Tím se asistent stává klíčovým partnerem učitelů a často zastává podobné role jako oni. Jeden z učitelů to vyjádřil takto: „*Pracuje skutečně jako téměř hotový učitel.*“ (rozhovor č. 1) Touto spoluprací se posiluje celková efektivita vyučování a podpora pedagogické práce.

Opět se dostáváme k tomu, že zde hraje velkou roli zmiňovaná sešranost, ale taky musíme dbát na to, aby asistent pedagoga nevykonával kompletní práci učitele. „*Udělá vlastně všechno, na co si jenom pomyslí. Tak ona už v podstatě... si myslím, že jedeme jakoby tandemovou výuku ve vyučování. Jsme sešrané.*“ (rozhovor č. 2)

Výuka se také za přítomnosti dvou osob může více individualizovat, a to nejen žákům se speciálními vzdělávacími potřebami. Pokud asistent má víceleté zkušenosti, v podstatě může ve třídě fungovat jako druhý doplňující učitel. Dopomáhá vyučujícímu připravovat a vytvářet pomůcky, informuje ho také o tom, co dělá některým žákům obtížné a co se jim naopak daří. Toto všechno mohou být velmi přínosné informace, protože jeden člověk se nemůže věnovat zároveň všem dětem ve třídě. Jak potvrdil jeden z učitelů během rozhovoru: „*Je to pro mě velká pomoc při vyučování.*“ (rozhovor č. 1) Tato slova odrážejí důležitost a pozitivní dopad. Kromě podpory ve výuce jsou asistenti pedagoga klíčovými partnery v organizaci školního života. „*Další věcí – byla schopná mi kontrolovat i třeba různé akce, které mi připomínala...*“ (rozhovor č.1) Pro učitele, zejména pro ty pracující s mladšími dětmi, jsou asistenti pedagoga nepostradatelní. „*Jsou v té třídě velmi velmi důležité – zejména u těch malých dětí,*“ sdělil jeden z učitelů. (rozhovor č.1)

Být součástí týmu s asistentem pedagoga má pro učitele zásadní význam. „*Paní asistentka je součástí mého života.*“ (rozhovor č.1) K otázce, co pro učitele znamená asistent pedagoga, se jeden z nich vyjádřil: „*Tak v současné době už úplně strašně moc. To je přímo diamant.*“ (rozhovor č. 1) Tato spolupráce umožňuje efektivní organizaci výuky a individuální podporu žáků. Jejich práce vede k posílení celkového prostředí třídy a pomáhá udržovat harmonii a efektivitu ve vzdělávacím procesu.

Význam asistenta pedagoga pro žáky

V předchozí kapitole jsme se zaměřili na důležitost role asistenta pedagoga pro učitele a nyní se zaměříme na to, jaký význam má tato role pro samotné žáky.

Není pochyb o tom, že asistenti pedagoga mají zásadní vliv na školní prostředí a vývoj žáků. Jejich podpora se projevuje nejen ve spolupráci s učiteli, ale také hlavně v přímé

interakci s žáky. Jak jedna z učitelek poznamenala: „...v posledních letech jsem měla třeba paní asistentku k chlapečkovi, který komunikoval téměř výhradně s paní asistentkou. To byla jakoby jeho sekretářka a mně řekl během týdne pouze pár slov – většinou ano, ne, nemám, ... velmi strohé informace a s paní asistentkou mluvil i v soukromí, takže jsem se spoustu věcí dozvíдалa vlastně jejími ústy od něho.“ (rozhovor č.1) Tato citace ukazuje, jak důležitou roli mohou asistenti hrát v komunikaci a sociálním rozvoji žáků. V tomto ohledu jsou asistenti pro žáky opravdu velice důležití. Snaží se kompenzovat žákovi to, co mu chybí, snaží se naplnit jeho potřeby. Dobrý asistent pedagoga většinou dokáže dopomoci žákovi tak, aby kompenzoval jeho obtíže a naplnil jeho speciální vzdělávací potřeby. Pomáhá také se začleněním žáka do kolektivu, upřesňováním, komunikací a pomáhá řešit různá nedorozumění. Asistent je vlastně taková „berlička“ žáků, avšak jen do takové míry, aby nedošlo k pasivitě ze strany žáka. „Nemusí se to týkat jen toho vzdělávacího procesu, ale třeba i toho, že potřebují povzbudit nebo pohladit prostě...“ (rozhovor č. 2) To vše se však zakládá na pozitivním vztahu mezi asistentem pedagoga a žákem, který je založen na empatii, důvěře, pochopení a toleranci.

Práce asistenta pedagoga většinou z velké části mívá pozitivní dopad na pokrok žáků s různými vzdělávacími potřebami. To ilustruje citace jedné z našich respondentek: „Spíše to uvítali, protože to byly děti skutečně s poruchami velmi závažnými a viděli, že to dítě se během pár týdnů, viděli, že se to dítě posunuje k lepšímu.“ (rozhovor č.1)

Další zaznamenané názory potvrzují, že pomoc asistenta pedagoga má pozitivní vliv na jejich studijní výsledky a pohodu ve škole. „Když jsou v pohodě, tak potom vlastně i mají lepší studijní výsledky a je to všechno takové fajn.“ (rozhovor č.2) Tato citace naznačuje, že dobře zvládnuté prostředí ve třídě má přímý vliv na výkon žáků a jejich celkovou školní zkušenost. „To, že tam je, to spoluvytváří tu důvěru a bezpečí v té třídě.“ (rozhovor č. 2)

V neposlední řadě, žáci oceňují přístup asistenta pedagoga a vnímají ho jako důležitou oporu ve škole. Jak vyjádřila jedna z respondentek: „...každý člověk, každé dítě potřebuje někdy prostě pomoc. Takže oni ji za to mají rádi. Za to... Za ten její přístup vlastně.“ A dále: „děti ji mají velmi rády, paní asistentku.“ (rozhovor č.2) Tyto citace poukazují na důležitost a uznání, které žáci projevují vůči asistentům pedagoga za jejich práci a podporu.

Interakce rodičů s asistentem pedagoga

S ohledem na informovanost rodičů je patrný významný pokrok ve srovnání s minulostí. Dnešní situace naznačuje, že rodiče jsou lépe informováni a mají k dispozici dostatek

relevantních informací týkajících se role asistenta pedagoga. S narůstajícím využíváním asistentů pedagoga se zvyšuje i povědomí rodičů o tom, jakou úlohu tato pozice ve školním prostředí představuje a jak může přispět ke zlepšení vzdělávacích výsledků jejich dětí. Tento vývoj však není úplně bez obtíží, jak bude popsáno v následující kapitole. Na otázku ohledně informovanosti jeden z rodičů sdělil: „...já sama mám kurz asistenta pedagoga, takže jsem věděla, co to obnáší.“ (rozhovor č. 5 – matka) Druhý rodič pak dodal: „Víceméně jsme si o to požádali sami.“ (rozhovor č. 5 – otec) Tímto se ukazuje, že rodiče aktivně přistupují k tématu a mají zájem o získání znalostí týkajících se role asistenta pedagoga pro své děti.

Rodiče vyjadřují vděk za možnost mít asistenta pedagoga pro své dítě a vnímají tuto pomoc jako významnou. „Vždycky asistentka pedagoga naopak byla rodiči docela jako... hýčkaná. Rodiče rozumní... Rodiče – tak bych to řekla. Si byli opravdu vědomi, že asistent pedagoga je pomocná ruka toho děťátka a že spíš přišli ještě poděkovat...“ (rozhovor č. 1)

Oceňují, že asistent jim usnadňuje jejich vlastní práci, což představuje značné ulehčení. „...nemají potom tolik práce doma, protože jestliže dříve asistent nebyl, tak to děťátko, které nestíhalo, učivo muselo dodělávat doma, čímž rodičům nastaly komplikace.“ (rozhovor č. 1) Tento fakt přispívá k celkovému zlepšení prostředí doma i ve škole, jelikož dítě není přetěžováno nadměrnými úkoly. Díky přítomnosti asistenta pedagoga se rodičům značně snižuje starost o vzdělání svého dítěte.

Někteří rodiče jsou si této role asistenta vědomi a vyhledávají ji pro své děti. Tato situace přináší rodičům větší klid a jistotu, neboť vědí, že dítě není ponecháno samo sobě, ale má k dispozici potřebnou podporu. To jim poskytuje uklidnění a jistotu v každodenním životě. „...protože všechno je jednodušší. My jsme klidnější, protože víme, že syn je klidnější, že tam není vlastně odkázaný sám na sebe, ale že mu pomůže ta asistentka. U všeho.“ (rozhovor č. 5 – matka)

Rodiče jsou také rádi za možnost komunikovat s asistentem pedagoga, což pro ně představuje cenný zdroj informací o pokroku jejich dítěte ve škole. Mají možnost se dozvědět o aktuálním stavu výuky, identifikovat oblasti, ve kterých je třeba ještě zapracovat a získat přehled o tom, co se právě probírá a jaké dovednosti je potřeba nadále rozvíjet. Asistent tak v podstatě slouží jako prostředník, který rodičům poskytuje komplexní informace o tom, co se děje ve školním prostředí. Na otázku, zda jsou rodiče v pravidelném kontaktu s asistentem, jeden z nich uvedl: „Ano. Ano, jsme. No, někdy jako v týdnu - jako třeba dvakrát třikrát a z toho třeba 14 dní ne. Jakože podle potřeby. Podle úkolů, podle toho, když... abychom všechno věděli. Jako do kdy to má být, nebo když jsou nějaké nesrovnalosti.

A tak... “ (rozhovor č. 5 – matka) Tato citace ilustruje poměrně častý kontakt rodičů s asistentem pedagoga a důležitost této komunikace pro sledování školního vývoje dítěte. Druhý rodič potvrdil: „A ten kontakt probíhá i v podstatě písemnou formou, kdy vlastně ta asistentka posílá i vzkazy různé do úkolníčku, dovysvětlení a různé připomínky a poznámky k tomu, jakým způsobem se mu dařilo, takže ty informace máme v podstatě pravidelně.“ (rozhovor č. 5 – otec) Tato forma komunikace umožňuje rodičům pravidelně získávat informace o školním výkonu svého dítěte a aktivně se zapojovat do jeho vzdělávacího procesu.

Na otázku, zda si dokáží představit, že by nespolupracovali s asistentem pedagoga, odpověděli rodiče záporně a odůvodnili to svými dosavadními zkušenostmi. Jeden z nich konstatoval: *„No po těch zkušenostech co máme, tak ne.“ (rozhovor č. 5 – otec)* Tento postoj reflektuje jejich přesvědčení o důležitosti spolupráce s asistentem pedagoga pro celkový vzdělávací prospěch jejich dítěte. Další rodič pak upřesnil: *„Tak bylo by to na úkor vlastně jeho potřeb... to znamená, kdybychom nespolupracovali, tak si nedovedu představit, že nebudeme vědět, jak už jeho nějaké problémy, které se týkají těch jeho potřeb a jak by to vypadalo... no tak... určitě by trpěl víc on a dá se říct i my rodiče bychom neměli takový přehled o tom, co vlastně ve škole má buď za úspěchy nebo neúspěchy no...“ (rozhovor č. 6)* Tyto výroky demonstrují, že rodiče si uvědomují přínos spolupráce s asistentem pedagoga pro zajištění individuální péče a podpory pro své dítě. Bez této spolupráce by totiž bylo obtížné monitorovat jeho potřeby a úspěchy ve škole. Navíc by to znamenalo zvýšenou zátěž pro rodiče, jak naznačila jedna z učitelek: *„Museli dělat spoustu úkolů za toho asistenta pedagoga ve svém volném čase po vyučování.“ (rozhovor č. 1)* Tato poznámka poukazuje na další praktické aspekty spolupráce s asistentem pedagoga a potenciální nárůst úkolů pro rodiče, které by mohly ovlivnit jejich vlastní časové rozvržení.

Náplň práce asistenta pedagoga ve škole

Dotazovali jsme se proto jednoho z učitelů, zda má povědomí o náplni práce asistenta pedagoga. *“Asi ano... Dozvěděla jsem se to z t nebo od kolegyň, od nadřízených, ...“ (rozhovor č.2)* Odpověď naznačuje, že informace o této práci jsou čerpány z různých zdrojů, včetně internetu, kolegů a nadřízených. Dříve bylo obtížnější získat dostatečné informace, protože zkušenosti byly omezené a informace nedostupné. *„Bylo to víceméně několik málo informací od vedení, několik málo informací z pedagogicko-psychologické poradny, která zde dojíždí a v podstatě si člověk i spoustu informací musel vyhledat sám.“ (rozhovor č.1)* Obvykle se základní informace o práci asistenta pedagoga dozvídají od vedení školy, nebo

z poradenství pedagogicko-psychologické poradny. Zkušenosti s konkrétními situacemi se často získávají až v průběhu práce.

Zaučení asistentů pedagoga probíhá většinou krátce před začátkem školního roku a omezuje se na základní seznámení s povahou práce a potřebami jednotlivých žáků. Asistentům se nedostává mnoho informací ohledně toho, jak přistupovat k samotným žákům. Jak moc si je připustit k tělu, do jaké míry s nimi mít kamarádský vztah. Přece jen je asistent kolikrát spojka mezi žáky a učitelem, takže je potřeba mít se žáky vztah lehce na jiné bázi než s učitelem. Tím pádem jsou začátky těžké i pro samotné asistenty. „*Že v tom člověk tak trošičku tápal, co teda můžu, jak moc blízko k těm děckám, jak moc pomáhat tomu žákovi. Že to fakt člověk nevěděl a zjistil to až... až v průběhu.*“ (rozhovor č.4)

Když se nad tím zamyslíme, nejspíše ani nejde získat nebo předávat více informací o tom, co všechno bude práce obnášet, protože vzhledem k variabilitě ve vzdělávacím prostředí je obtížné stanovit pevný rámec pro práci asistenta pedagoga. Pracuje se s různými dětmi, každý den přináší nové výzvy a vyžaduje individuální přístup. Jsou případy, kdy se učitel s asistentem snaží najít tu správnou cestu, aby byla výuka pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami co nejvíce efektivní. Můžeme tedy říci, že je potřeba vše vypožorovat. Asistenti mohou být klíčovými pozorovateli ve třídě. Sledují, jak žáci reagují na výuku a jak se učí, což může poskytnout učitelům cenné informace pro plánování a diferenciaci výuky. „*Paní asistentka vidí, jakou formou pracuju, jaké pomůcky používáme. Ví, kde učitel má dané pomůcky. Často se i podílí na jeho... na vytváření těch pomůcek. Často je schopna už i poradit, nebo má nový nápad, že vlastně toho pedagoga doplňuje.*“ (rozhovor č. 1) Spolupracují také na tvorbě pomůcek a materiálů pro výuku a často plní úkoly, na které učitelům občas nezbývá čas.

Asistenti pedagoga mají také důležitou roli při udržování disciplíny a organizace ve třídě. Pomáhají udržovat pořádek, sledují, kdo splnil úkoly a kdo ne. Mohou dokonce během přestávek přispět k výzdobě třídy, nebo výměně výkresů na nástěnce. „*Já jsem narazila na paní asistentky, které ráno než jsem přišla, mi spočítaly, které děti odevzdaly domácí úkoly, vyzvaly děti k tomu... ty děti, které ještě neměly odevzdané úkoly, aby si je včas připravily, odevzdaly. V podstatě udělaly kontrolu dřív, než já jsem stihla tady tuto práci. Často třeba během přestávek, které musely trávit v hodi... ve třídě kmenové, tak byly schopné vyměnit výzdobu, dát nové výkresy na nástěnky,... Opravdu vždycky udělaly spoustu práce navíc.*“ (rozhovor č.1)

V praxi se občas stane, že role asistenta pedagoga překračuje původní zaměření a přináší další povinnosti, které byly nebo měly být původně v kompetenci učitele. To může vést k tomu, že někteří učitelé přikládají asistentům spíše administrativní úkoly než podporu ve vzdělávání žáků s potřebami. Tento trend lze pozorovat zejména v situacích, kdy je nedostatek personálu, nebo kdy se nedostatečně definují role a náplň práce asistentů pedagoga. Místo toho, aby asistenti pedagoga plnili svou primární roli jako podpora ve vzdělávání, mohou být často pověřeni např. opravami a známkováním testů, kopírováním materiálů pro žáky apod. To může způsobit, že asistenti ztrácejí čas a energii na aktivity, které nejsou přímo spojeny s jejich odbornými schopnostmi a nejsou přímo prospěšné pro vývoj žáků. Je důležité, aby role asistenta pedagoga byla jasně definována a aby se zaměřovala na poskytování podpory ve vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Pokud se v praxi projeví trend, že asistentky pedagoga jsou spíše využívány jako sekretářky než jako pedagogická podpora, je důležité tuto situaci řešit a zajistit, aby se jejich potenciál využíval co nejefektivněji ve prospěch vzdělávání žáků. Netvrdíme však, že asistentka tuto práci vykonávat nesmí, záleží však na hranici, aby nebyla překročena.

Celkově lze tedy říci, že role asistenta pedagoga na základní škole je komplexní a vyžaduje širokou škálu dovedností a schopností. Jejich práce není pouze o podpoře výuky, ale také o poskytování emocionální opory a pomoci žákům v různých aspektech jejich života ve škole.

Úskalí

Během rozhovorů vystupují na povrch zkušenosti, které ukazují na řadu výzev spojených s prací asistenta pedagoga, které zahrnují nejen podporu při vzdělávání, ale také řešení problematických situací. Pozici asistenta pedagoga na základní škole provází i různá úskalí.

Při výzkumu jsme narazili na problémy spíše v rámci spolupráce s rodiči. V kapitole Interakce rodičů s asistentem pedagoga jsme zmiňovali, že rodiče oceňují, že asistent jim usnadňuje jejich vlastní práci. Avšak v tomto případě mohou nastat také komplikace. „*Měli jsme tady chlapečka, který byl romského původu a tam se maminka vyloženě spoléhala, že paní asistentka i zaostří tužky. Což nebyla její povinnost samozřejmě. Takže jsme často naráželi na typy rodičů, kteří byli ne úplně zodpovědní a potom paní asistentka skutečně dohlížela i na takové věci jako je sebeobsluha, hygiena a my jsme v podstatě suplovali rodinu, že jsme učili dítě to, co už mělo umět z domu.*“ (rozhovor č.1) V praxi se mohou potom objevovat případy, kdy asistentka pedagoga musí přebírat odpovědnost za drobnosti,

jako je zaostření tužek, nebo dohlížet na osobní hygienu žáků, což bylo zapotřebí v situacích, kdy rodiče zanedbávali své povinnosti.

Asistentů pedagoga jsme se dále ptali, zda museli řešit někdy problém v rámci spolupráce s rodiči. V jednom případě se jednalo spíše o nedorozumění a ve druhém spíše o problém v domácnosti žáka než o problém mezi asistentem pedagoga a rodičem. Jak jedna z asistentek uvedla: *„Řešila. V rámci toho, že jsme minulý rok nacvičovali na akademii a asi jsem nevhodně formulovala větu ohledně... já nevím... nažehlené košile jednoho chlapce. Jeho se to dotklo, ale neřekla jsem to žádným škaredým způsobem, možná trochu si to přebíral jinak a maminka si mě teda potom zastavila ve městě...“* „...*To byl jednorázový... Nebylo to nějak dlouhodobé.*“ (rozhovor č. 3) Druhý případ je popsán následovně: *„Jo, tak to bylo právě zrovna s tou první maminkou, sice jakože s ní byla dobrá spolupráce, ale tam je jako dlouhodobě řešený problém, že ten žák nenosil úkoly, protože jí se narodilo miminko a ona prostě nebyla fakt schopná ho pohlídat. Takže dřív nosil úkoly, ale pak už on byl potom vlastně v té osmé třídě, to fakt nedonesl ani jeden úkol jako... A to jsem furt s maminkou řešila. Ona sa furt jakože vymlůvala.*“ (rozhovor č. 4)

Většinou nám z rozhovorů vyplynulo, že rodiče jsou v kontaktu s asistentem pedagoga, avšak narážíme i na opačné případy. „...*jste v podstatě v kontaktu moc nebyli, to bylo jen přes telefon párkrát.*“ (rozhovor č. 4) Každý rodič projevuje odlišnou míru zájmu o své dítě.

Navzdory úsilí o spolupráci a porozumění není vždy snadné, aby asistent pedagoga s dítětem úplně souzněl. „... *předtím jsme hledali jakousi cestu s asistentkou, jak by mu měla možná i ona lépe porozumět a pomoci.*“ (rozhovor č. 6) Předchozí pokusy hledat efektivní cesty k porozumění a pomoci ukázaly, že existují situace, kdy tato komunikace není tak dokonalá, jak by si všichni přáli. To může být způsobeno různými faktory, včetně osobnostních rozdílů mezi asistentem a žákem, rozdílnými vzdělávacími potřebami a podobně. Je to výzva, která vyžaduje trpělivost, pružnost a neustálé hledání způsobů, jak překonat překážky v komunikaci a vytvořit efektivní pracovní vztahy.

Podpora a přijetí

Nedílnou součástí práce asistenta je i to, jakým způsobem dochází k zapojení do kolektivu učitelů. Je zásadní, aby asistenta pedagoga vnímali jako rovnocenného člena týmu, nikoli jako někoho na podřadné pozici. Klíčovou roli hraje soulad mezi asistentem a učitelem, což výrazně ovlivňuje kvalitu a plynulost jejich spolupráce. Ta se poté stává příjemnější, kvalitnější a rychlejší. Nedochází pak k žádným vypjatým situacím, ostychům apod. To platí

i pro zbytek pedagogického sboru. Stejně tak, jako řešíme dobrý kolektiv u žáků, bychom měli vytvářet dobrý kolektiv i mezi učiteli. Aby asistent pedagoga zvládl správně a kvalitně podporovat žáky, měl by být také správně a kvalitně podporován učiteli.

Jelikož se nyní jedná o školu, která se nachází v malém městě, panují na ní přátelské vztahy. Učitelé si asistentů váží, a proto je rádi v kolektivu přijmou mezi sebe. „...*mě přijali sobě rovným a... můžu říct, že takov... učitelé se kterými jsem v denním kontaktu, tak si tykáme a můžu se kdykoliv na ně obrátit.*“ (rozhovor č. 3)

Co se týče samotného přijetí do kolektivu, oba asistenti se shodovali, že bylo velice příjemné a bezproblémové. To vše nasvědčuje pozdější dobré spolupráci. „*Tak to bylo takové fakt jako laskavé, vstřícné, že byli ochotni pomoci se všeckým. Fakt výborné bych řekla.*“ (rozhovor č. 4) Jak jsme již zmínili, stejně tak, jako žáci potřebují podporu asistenta pedagoga, tak ti ji při samotných začátcích potřebují od učitelů. Proto je velmi důležité, aby měl asistent možnost se s prosbou o pomoc na kohokoliv bez problémů obrátit. „*Jako na začátku určitě na ty lidi, které jsem znala, protože jsem tady znala pár učitelů a potom jako přibývali... přibývali. Takže určitě jo. Jakože v tomhle musím všechny pochválit, že kdykoliv jsem přišla s prosbou o radu, tak... tak pomohli.*“ (rozhovor č. 4)

Tím se potom projevuje spokojenost na obou stranách – jak u samotných pedagogů, tak i u asistentů pedagoga. Na otázku, jak se asistentům spolupracuje s učiteli, jsme obdrželi odpověď: „*S učiteli dobře. Nejlepší...*“ (rozhovor č. 4)

Z rozhovorů nám celkově nevyplývaly žádné špatné zkušenosti, žádné negativní emoce. Tato pozitivní dynamika vytváří prostředí, které přispívá k efektivní spolupráci a podpoře jak u žáků, tak u pedagogů.

5.3 Souhrn rozhovorů

Role asistenta pedagoga na základních školách, jak vyplývá z rozhovorů, je mnohostranná a liší se podle potřeb žáků a prostředí třídy. Zpočátku existovaly omezené rady a zkušenosti ohledně toho, co práce asistenta pedagoga obnáší, takže učitelé i asistenti se museli spoléhat na neformální zdroje, jako jsou kolegové, nadřízení a internet. V důsledku toho se mnoho učitelů muselo učit přímo v zaměstnání a často dávat dohromady kousky rad z různých zdrojů, včetně vedení školy nebo pedagogicko-psychologických poraden.

Školení asistentů pedagoga je zpravidla minimální a většinou sestává z úvodu do práce před začátkem školního roku. Může se dotýkat obecné povahy role a individuálních potřeb

žáků, ale často postrádá hloubku potřebnou k tomu, aby se asistenti cítili plně připraveni. Jak popsali jeden z dotazovaných, kvůli nejasnosti ohledně vztahu mezi asistenty a žáky byl začátek práce náročný.

Variabilita každé třídy a potřeb žáků komplikuje nemožnost přesného definování pracovní náplně. V důsledku toho je velká část práce asistentů utvářena neustálým pozorováním, adaptací a spoluprací s učiteli. Od asistentů se často očekává, že budou sledovat, jak žáci reagují na výuku a poskytovat zpětnou vazbu, jak zlepšit proces učení. Pomáhají také při vytváření učebních pomůcek a materiálů, zajišťují hladký průběh činností ve třídě a udržují organizaci.

Kromě výchovné role jsou asistenti pedagoga zásadní pro udržení kázně a organizace ve třídě. Pomáhají se sledováním pokroku žáků, pomáhají s úkoly a přebírají administrativní úkoly, jako je organizace materiálů a výzdoba třídy. Jak však upozornil jeden učitel, hranice mezi jejich rolí podpory ve vzdělávání a administrativní prací se někdy může stírat, zejména v případě nedostatku personálu. Když jsou asistentům pedagoga přiděleny úkoly, jako je známkování testů nebo vykonávání administrativních povinností, odvádí jejich pozornost od přímé podpory učení žáků, což může vést k neefektivitě jejich práce.

Je důležité, aby role asistenta pedagoga byla jasně definována a zaměřena na podporu vzdělávacích potřeb žáků, zejména žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. I když asistenti mohou občas převzít úkoly, které se netýkají vzdělávání, primárním cílem by vždy mělo být zlepšení studijních zkušeností žáků a řešení jejich emocionálních a vzdělávacích potřeb.

5.4 Analýza dat

Role asistenta pedagoga má zásadní význam pro vzdělávání nejen učitelů, ale i podporovaných žáků. Postupem času se tato role vyvinula z ad hoc asistence na ucelenější, stálou pozici, která je nezbytná pro efektivní fungování třídy. Posun směrem ke stálým asistentům, lepší komunikaci a specializované podpoře odráží širší chápání významu individuálního vzdělávání a společné výuky.

Z teoretické a praktické části vyplývá, že asistent pedagoga se v této době stává velice důležitou součástí pedagogického sboru na základních školách. Ale vždy takové kladné přístupy k této pracovní pozici nebyly. Ze začátku působení asistentů pedagoga zcela chyběly definice, které by určovaly náplň práce každého asistenta. Navíc ne každý asistent

měl odpovídající vzdělání, tudíž ani on sám nevěděl, do jaké míry může pomoci žákovi s daný učivem a jak moc velký zásah do vyučovací hodiny je ještě přípustný.

Dalším úskalím bylo neustálé střídání asistentů v dané třídě, kdy na každou vyučovací hodinu byl přítomen jiný asistent pedagoga, čímž se zamezilo navázání spolupráce mezi pedagogem, asistentem pedagoga a žáky. Nedocházelo ani k potřebné komunikaci mezi pedagogem a asistentem pedagoga, tady komunikace když už probíhala, tak probíhala ve velice zkrácené podobě o přestávce, kdy nebyl čas na odpočinek ani pro jednu stranu.

V dnešní době se snaží školy těmto problémům z dřívějšíka již vyhnout, ale upřímně stále najdeme školy, kde tyto zastaralé metody jsou stále aplikovány, tudíž nedochází k vylepšení situace mezi pedagogy a asistenty pedagoga, čímž je ubližováno zejména žákům se speciálními vzdělávacími potřebami.

Také v přítomnosti již byly konečně definovány povinnosti a náplně práce asistenta pedagoga dle Vyhlášky č. 27/2016 Sb., čímž se usnadnila pomoc žákům se speciálními vzdělávacími potřebami ze strany asistenta pedagoga, tak i upevnili pravomoci ze strany pedagoga. Ale je důležité říct, že i zde byla ponechána volná ruka pro definování práce ze strany ředitele školy, který by měl komunikovat s pedagogy i s asistenty pedagoga, kdy by měl definovat konkrétní výpomoci pro konkrétní základní školu i pro žáky se specifickými vzdělávacími potřebami. Lze tedy říct, že by mělo jít o plán šitý na míru do každé třídy, nebo pro určitého jedince. Což může být problémem, protože ne na všech školách je vytvářeno přátelské pracovní prostředí, kde by vedení komunikovalo a sdílelo názory jednotlivých pedagogů.

Na této základní škole, kde byl aplikován výzkum, bylo zřejmé, že zde funguje velice pozitivní přátelská atmosféra mezi všemi spolupracovníky včetně vedení školy a podřízenými. Tato spolupráce je velice žádoucí, jelikož pomáhá všem zaměstnancům být pozitivně naladěni na práci. Tento přístup se pak přenáší na žáky, kteří jsou také dobře naladěni, čímž se vytváří spokojený třídní kolektiv s minimálním množstvím konfliktů.

Další důležitou součástí práce asistenta pedagoga je souhra mezi pedagogem a asistentem pedagoga. Zde je na prvním místě potřeba zmínit, že asistent pedagoga nemá za úkol narušovat výuku, naopak má za úkol podpořit a přispět k rozvoji dané třídy. Tento aspekt byl ze začátku této profese velice problematický, jelikož i sami asistenti neměli stanoveny své kompetence a nevěděli, do jaké míry mohou ovlivňovat žáka a výuku. Tudíž

bývali i oni sami k této pozici velice skeptičtí, jelikož neznali očekávání od nich a ani od pedagoga.

Dnes je souhra mezi pedagogem a asistentem pedagoga podstatnou záležitostí, kdy spolu utváří sehraný tým, který pomáhá s rozvojem nejen žákům se speciálními vzdělávacími potřebami, ale také s ostatními žáky přítomnými ve třídě, popřípadě mezi nadanými žáky, kteří potřebují trošku více zabavit ve vyučovací hodině, protože by jinak začali narušovat výuku svou nepozorností.

Tato souhra nám dává zcela nový prostor rozvoje, jelikož utváří společný tandem, který pomáhá všem ve vyučování. Učitel se nemusí zabývat jenom žáky se speciálními potřebami pro vzdělání, ale také žáky, kteří potřebují normální přístup. Dá se říct, že kvůli asistentovi pedagoga má pedagog menší riziko syndromu vyhoření, jelikož netrpí frustrací z žáka, který nestíhá a potřebuje zvýšenou péči a kontrolu nad probíranou látkou, kterou mu zajišťuje asistent pedagoga. Ten ví, jak s tímto žákem spolupracovat a komunikovat.

Komunikace asistenta pedagoga a pedagoga by měla být profesionální, jasná a s respektem k dané osobě. Je jedno, jestli diktované téma se zabývá učebními materiály, pokroky žáků, nebo je o administrativních detailech. Oba by měli být vyrozuměni, jakým způsobem budou spolu komunikovat, ať email, osobní schůzka, nebo skrze SMS. Obě strany by měly žádat v případě nepochopení se o vysvětlení, aby nenásledovaly další kolize, nebo by samy měly uvádět řešení, ne jen vyjmenovávat problémy, popřípadě přijmout zpětnou vazbu.

I pro samotného žáka se speciálními vzdělávacími potřebami má asistent pedagoga bezespornou výhodu. Mezi nejčastěji zmiňované výhody patří výpomoc asistenta pedagoga místo pedagoga, takže žák nezdržuje celý třídní kolektiv, který ho může kvůli těmto počínům zcela vyřadit z kolektivu, což může vést až k psychickým problémům a šikaně ze strany ostatních žáků. Tento žák se stává součástí kolektivu, protože může být i pozitivně motivován ze strany pedagoga. Toto, i když nepřímě, může pomoci v rozvoji žáka se sociálními interakcemi ve třídě, s komunikací a s jistým přizpůsobením se kolektivu jakožto celku bez vytváření určitých bariér, nebo skupin v dané třídě, které mohou vést až k následné degradaci celé třídy a nesnášenlivosti mezi žáky navzájem.

Dále asistent pedagoga může být určitým typem komunikace mezi žákem a pedagogem, kdy žák nedůvěřuje skrze své psychické, nebo fyzické problémy pedagogovi. Samotný asistent pedagoga totiž tráví více času s tímto žákem a většinou po delší době známosti již

zná potřeby asistence toho žáka. Žák zároveň musí vědět, že se k němu může obrátit i s detaily, které mu většinou asistent pedagoga pomůže vyřešit. Dále asistent pedagoga může být žákem vnímán jako kamarád, ale tento vztah nesmí přerůst asistentovi přes hlavu. Ztratil by totiž respekt od žáka k jeho osobě, což by v budoucnu mohlo vést k nemalým obtížím, kdy by mohl být žák drzý a skoro až nezvladatelný vůči asistentovi.

Tady by musel teoreticky zasáhnout až učitel, který by danou situaci urovnal a vrátil zpátky respekt k asistentovi jako k dospělé osobě a zároveň k pedagogickému pracovníkovi. To se ale v mnoha situacích nestává, protože u některých pedagogů je asistent pedagoga brán jako vetřelec snažící se narušit jeho velice osobitý styl výuky v dané třídě. Je potřeba k této kapitole zmínit, že tento typ pedagogů naštěstí ubývá, jelikož si mnozí již začínají uvědomovat důležitost asistenta pedagoga nejen jako výpomoc do vyučovací hodiny, ale také jako spolupracovníka umožňující přidávat jistý typ harmonie do celkového třídního kolektivu.

U rodičů bývají názory na asistenta pedagoga rozdílné. Většina si chválí jejich působení ve třídě. Rodiče často oceňují působení asistentů pedagoga ve třídě, jelikož žákům se speciálními vzdělávacími potřebami umožňuje individuálnější podporu ve výuce. Tento faktor se ukázal jako nejdůležitější ve třídách s velkým počtem žáků, kde učitel nemá čas se věnovat každému žákovi zvlášť, ale může se věnovat celé třídě a výuka následně probíhá klidně s jistým rytmem a dynamikou.

Mezi největší obavy ze strany rodičů k funkci asistenta pedagoga je možno zařadit sladěnost asistenta s žákem, kdy ne vždy si žák se speciálními vzdělávacími potřebami sedne s každým, natož s dospělou osobou. Je třeba tedy i počítat s tím, že ne každý žák spolupracuje s každým asistentem pedagoga. V krajních případech se může asistent pedagoga při nespolupráci a ztrátě osobní důvěry i vyměnit, aby nedocházelo k rozepřím mezi oběma stranami.

Problém taky může nastat ze strany školy, kdy nejsou asistenti pedagoga dostatečně vyškoleni, nebo nemají požadovanou praxi a nevědí, jak k danému žákovi s konkrétním problémem přistupovat, aby nedocházelo k rozepřím. Za zmínku také stojí další obavy rodičů související s nedostatkem autority pedagoga, jelikož může být jeho autorita narušována ze strany asistenta pedagoga. Tato obava se naštěstí nepotvrdila v předchozích rozhovorech.

Dalším problémem je komunikace ze strany rodičů a asistentem pedagoga, kdy může být příliš velká, nebo naopak žádná, a to oběma směry. Rodiče nejčastěji v sociálně vyloučených lokalitách nevnímají asistenta pedagoga jako dalšího pedagogického pracovníka, který umožňuje zajištění klidné výuky ve škole, ale spíše jako osobního asistenta pro své dítě. Tento fakt může být dán tím, že rodiče nejsou informováni o náplni práce asistenta pedagoga, tudíž neznají využití jeho podpory vzhledem k žákovi se speciálními vzdělávacími potřebami. Tady vzniká propast, kdy rodiče vůbec nekomunikují s asistenty pedagoga a nemají ani zájem se podílet na rozvoji svého dítěte, protože nevnímají asistenta jako autoritu, která jim může poradit se vzděláním pro jejich dítě.

Na druhou stranu tady máme rodiče, kteří se snaží normálně komunikovat s asistentem pedagoga, chtějí od něj zpětnou vazbu na své dítě. Například, co může ještě procvičit, nebo s čím mu mají ještě pomoci, nebo naopak co už umí, jelikož ne vždy je dítě plně otevřené komunikaci s rodičem, který čeká s otázkou „Co bylo ve škole?“. Je tedy potřeba řešit tyto záležitosti s asistentem pedagoga, nejčastěji pomocí písemné emailové komunikace, nebo pomocí telefonních hovorů.

Problém může nastat, pokud asistent pedagoga odmítá komunikaci s rodičem, to se může stát, pokud má asistent problém se syndromem vyhoření, kdy nedostává delší dobu odpovědi od rodičů, tudíž rezignuje, nebo může mít pracovní problémy s komunikací. Chyba také nastává, pokud je to jeho první žák, který potřebuje asistenci a on ještě neví, jaké informace jsou ze školy podstatné a zatěžuje rodiče příliš, nebo je naopak moc ostýchavý a nedává informace skoro žádné. Zde je poté na rodiči se doptat na další informace, co se týká vyučování a výuky jeho vlastního dítěte.

Celkově dá se říct, že rodiče očekávají úzkou spolupráci asistenta pedagoga a pedagogem, aby došlo k zajištění, co možná nejlepší podpory ve výuce. Avšak také očekávají proškolenost a znalost problematiky od asistenta pedagoga společně se znalostmi a zkušenostmi důležité pro výuku žáka se speciálními vzdělávacími potřebami. To může být problémem, jelikož někdy stačí absolvovat pouhý kurz, což bývá velice nedostatečné. Rodiče také chtějí, aby se všichni asistenti pedagoga aktivně věnovali svěřeným žákům, čímž jim budou nabízet podporu při studiu včetně psychologické, sociální, jazykové, nebo emoční podpory.

Stručně řečeno, role asistenta pedagoga je dynamická a zásadní jak pro učitele, tak pro všechny žáky, kteří jsou přítomni ve třídě a ve vyučovací hodině. Přesahuje administrativní úkoly a zahrnuje pozorování žáků, poskytování zpětné vazby, udržování organizace ve třídě

a nabízení emocionální podpory všem přítomným. Dobře definovaná a podporovaná role asistenta pedagoga může výrazně zlepšit vzdělávací proces pro všechny žáky. Pro maximalizaci jejich efektivity a zajištění nejlepších výsledků pro žáky je však zásadní zajistit, aby povinnosti asistentů byly v souladu s jejich dovednostmi a školením.

5.5 Zúčastněné pozorování

Dle Hendla (2016, s. 199) se při zúčastněném pozorování snažíme simultánně skloubit aktivity, které sledují:

- dvojí účel (dual purpose) – zúčastňujeme se dění a zároveň ho pozorujeme
- jasné uvědomění (explicit awareness) – nesmí nás nekontrolovatelně strhávat naše aktivity v terénu a ani je neutlumujeme, stále si uvědomujeme dění kolem nás
- širokoúhlou optiku (wide angle lens) – používáme teoreticky a zkušenostmi poučený pohled na procesy a dění, proto jsme schopni zachytit a vyhodnotit více informací
- vnitřní a vnější zkušenost (inside and outside experience) – pracujeme se svými prožitky a zkušenostmi i prožitky a zkušenostmi sledovaných účastníků
- využíváme introspekce.

Při zúčastněném pozorování jsme se zaměřili na tyto body:

- I. Identifikace prostředí a jaké osoby se účastní dění.
- II. Způsob spolupráce asistenta pedagoga s učitelem.
- III. Způsob spolupráce žáků s asistentem pedagoga.
- IV. Způsob podpory asistenta pedagoga ze strany vedení školy.

I. Identifikace prostředí

Základní škola se nachází ve městě s přibližně 6000 obyvateli. Navštěvuje ji kolem 500 žáků, kteří mají k dispozici odborné učebny, školní jídelnu, plavecký bazén, sportovní halu a atletický areál. Díky bezbariérovému uspořádání je škola vhodná také pro žáky s tělesným postižením.

Celého dění školy se účastní kolem 34 učitelů, 14 asistentů pedagoga a 1 školní asistent. Žákům je také k dispozici speciální pedagog a školní psycholog.

II. Způsob spolupráce

Dle uskutečněného pozorování rozvoj spolupráce mezi asistentem pedagoga a učitelem představuje velice důležitou část efektivního vzdělávání. Proto ve většině případů ve třídě působí jeden stálý asistent – tím se otevírají možnosti pro hlubší a cílenou spolupráci. To přispívá k podpoře individuálních potřeb žáků a zjednodušení průběhu výuky.

Při pozorování docházelo mezi učiteli i samotnými asistenty k mnoha diskuzím ohledně změn systému financování asistentů pedagoga v základních školách, které připravuje ministerstvo školství.

Významné omezení počtu asistentů pedagoga by se pak zákonitě dotklo nejen vzdělání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, ale i vzdělávání všech ostatních žáků – i na ně by měl učitel bez pomoci asistenta méně času. Pro vedení škol by pak propouštění asistentů pedagoga znamenalo nejen snížení úrovně kvality vzdělání, ale přineslo by i řadu organizačních a finančních problémů.

Od ledna příštího roku by podle záměru ministerstva asistenti pedagoga již neměli být financováni na základě doporučení ze školských poradenských zařízení, ale nově by školy dostávaly na asistenty pedagoga peníze na základě předem stanovených parametrů (celkový počet tříd ve škole, naplněnost těchto tříd, počty žáků ve 3., 4. a 5. stupni podpůrných opatření atd.).

Kritici připravované změny ale upozorňují, že pro mnohé školy může změna systému vést ke snížení celkového počtu asistentů pedagoga. (Němec, 2023)

Celkově na škole nebyl vypořádaný jediný případ, kdy by spolupráce asistenta pedagoga s vyučujícím nebyla dobrá a bylo by potřeba nahradit asistenta jiným. Učitelé si asistenty chválí, jsou si vědomi jejich přínosu. Celkově v prostředí panuje přátelská atmosféra.

Průběh jednoho dne pozorování jako zúčastněný pozorovatel

Před začátkem výuky probíhá většinou pravidelné setkání mezi učitelem a asistentem, kde učitel poskytuje informace o průběhu výuky a jeho očekáváních. Během těchto setkání jsou zjišťovány aktuální úkoly asistenta a postup, který by měl při práci s žáky či žákem uplatňovat. Každodenní setkání nejsou nezbytná, ale často slouží k aktualizaci v případě jakýchkoli změn ve výuce.

V případě stálého asistenta je tato praxe ještě výhodnější, protože eliminuje potřebu denních setkání a šetří čas obou - jak asistenta, tak pedagoga. Během dne probíhá také krátká evaluace po skončení vyučovací hodiny nebo na konci vyučování. Tato evaluace umožňuje učitelům a asistentům společně zhodnotit účinnost výuky a celkového vzdělávacího procesu. Takový systém pravidelných konzultací a evaluací přispívá ke spolupráci mezi učitelem a asistentem a optimalizuje výsledky vzdělávání.

III. Způsob spolupráce mezi žáky a asistentem pedagoga

Asistent pedagoga věnuje čas žákům nejen během výuky, ale i během přestávek, což umožňuje žákům navázat s ním osobní vztah a vybudovat důvěru. Tato blízkost vytváří prostředí, ve kterém se žáci cítí pohodlněji. Jsou poté schopni sdílet s ním své problémy někdy i více než s učitelem. Asistent tak plní roli spojnice mezi žáky a učitelem, přičemž učitel získává důkladnější povědomí o dynamice třídy, což přispívá ke zlepšení třídního klimatu.

Nicméně, během pozorování byl výzkumník svědkem situace, kdy se vyskytl problém s autoritou u některých asistentů pedagoga. Někteří žáci měli tendenci vnímat asistenta spíše jako kamaráda než autoritativní postavu. V tomto případě byl klíčovým prvkem zásah ze strany učitele, což vedlo k zlepšení situace. Bylo nezbytné zdůraznit žákům, že asistent pedagoga má ve třídě stejné kompetence jako učitel a je zde jako profesionál.

Co se týče průběhu výuky, výzkumné zjištění naznačuje, že žáci častěji hledají pomoc u asistenta pedagoga než přímo u učitele. Tato skutečnost může být interpretována jako projev důvěry žáků v roli asistenta a jeho schopnost poskytnout jim podporu a porozumění během výuky.

IV. Způsob podpory asistenta pedagoga ze strany vedení školy

Podpora asistentů pedagoga ze strany vedení školy není omezena pouze na začátku jejich působení, během zaučení, ale funguje průběžně během celého školního roku. Jedním z příkladů této kontinuální podpory je situace, kdy se asistentka pedagoga stala dlouhodobě pracovně neschopnou a nastala nutnost okamžitého řešení. Vedení školy reagovalo s ohledem na efektivní a organizovaný přístup k řešení této situace.

Došlo ke svolání schůzky se všemi asistenty, kteří se měli podílet na suplování nepřítomné asistentky. Vedení školy poskytlo přesné informace o pracovních povinnostech dané asistentky, očekáváních ohledně poskytované pomoci a detailní plán, který určil, jaký asistent ji nahradí a na jak dlouhou dobu. Všechny tyto informace byly sděleny všem

suplujícím asistentům a navíc také byla poskytnuta nabídka telefonické pomoci přímo od zástupce ředitele v případě potřeby.

Výzkumník hodnotí toto řešení situace velmi pozitivně z několika důvodů. Zaprvé, všichni asistenti obdrželi totožné informace, což zajišťovalo jednotnost přístupu ke svým pracovním povinnostem. Zadruhé, vedení školy projevilo pečlivou přípravu na tuto situaci, umožňující poskytnout jasná a konkrétní zadání pro asistenty, což přispělo k efektivnímu fungování.

V. Závěr pozorování

Závěr pozorování vyplývající z uvedených odstavců by mohl zdůraznit, že efektivní spolupráce mezi asistenty pedagoga a vedením školy je klíčová pro úspěšné zvládnutí situací, které mohou v průběhu školního roku vzniknout.

Důležitým aspektem je také zdůraznění výhod komunikace a poskytování informací mezi učiteli, asistenty a vedením školy. Pravidelné konzultace a plánování pomáhají vytvářet společné chápání rolí a očekávání, což zajišťuje efektivní fungování týmu. Kromě toho by mohlo být podtrženo, že adekvátní podpora a komunikace jsou klíčové pro udržení autority asistentů pedagoga ve třídě a pro zajištění harmonického vztahu mezi asistenty a žáky.

Shrnutí

Na této škole panuje všeobecně velice pozitivní přístup k pozici asistent pedagoga. Tento faktor je dán mnoha aspekty, které pomáhají s určením práce asistenta pedagoga a zároveň mu přikládá povinnosti. Jako velice kladný přístup hodnotím spolupráci asistenta pedagoga s pedagogem, kteří spolu hovoří před i po každé hodině, čímž si dávají vzájemnou zpětnou vazbu, která je potřebná pro hodnocení úspěšnosti každé vyučovací hodiny.

Další výhodou je bezesporu stálá asistence ve třídě, kdy asistent pedagoga je přítomný v jedné třídě, je tedy ve stejném třídním kolektivu, který velice dobře zná a ví, jak komunikovat s každým žákem individuálně. Problém ovšem nastává, kdy asistent pedagoga přeskočí z profesní roviny do roviny kamarádské. Zde nastává problém, jelikož žáci na základní škole nedokáží dobře rozlišit kamaráda a dospělou osobu, která i přes svůj přátelský přístup by neměla ztratit svou autoritu. Na této škole byla naštěstí tato situace vyřešena pedagogem, který pomohl navrátit danou autoritu asistenta pedagoga, čímž podpořil spolupráci mezi oběma pedagogickými pracovníky.

Mezi další nespornou výhodou na této škole je projevení důvěry mezi asistentem pedagoga a žákem než mezi pedagogem a žákem. Dá se říct, že žáci mají vyšší důvěru, neboť mu přiznají více, že jim něco nejde, nebo že potřebují pomoci s daným problémem ve výuce. Tady ale zase opět narážíme na problém, že důvěra musí být čistě profesionální a nesmí být vedena v kamarádské rovině, kdy děti opět ztrácejí respekt k asistentovi a říkají mu všechna svá tajemství.

A jako poslední příklad velice přátelského prostředí mezi pedagogy a asistenty pedagoga bych ráda zhodnotila informovanost všech zúčastněných osob, které se angažují na této škole. Krásný příklad byla informační schůzka, kdy se domluvily další postupy týkající se rozvržení asistence a nabídnutí i pomoci s touto nečekanou situací ze strany zástupce ředitele školy.

Je jen na pováženou, že takový přátelský přístup k asistentům pedagoga není u všech škol samozřejmostí a jsou někdy bráni jako něco navíc ve třídě, čímž nemůžou pečlivě vykovávat svou pozici.

6 ZÁVĚR

Závěrem je třeba říct, že asistent pedagoga se stává nedílnou součástí každého pedagogického sboru na základní škole, což ovšem nebylo pravidlem i v nedávné historické době, kdy ještě nebyla jasně definovaná pravidla a podmínky práce asistentů pedagoga. Dokonce i dnes na některých základních školách, kde jsou hluboko zakořeněny předsudky a stará pravidla, jsou stále bráni učiteli jako něco rušivého a nepotřebného při výuce.

Samotný asistent se pomalu stává neocenitelnou pomocí pro žáky se specifickými vzdělávacími potřebami, jak vyplývá z teoretické i praktické části. Jeho přítomnost zlepšuje výuku všech žáků ve třídě a pomáhá utužovat celý třídní kolektiv. Učiteli také pomáhá s výukou tím, že vyrovnává rozdíly mezi žáky ve třídě a zároveň také prostřednictvím asistenta pedagoga vzniká komunikace mezi rodičem a školním prostředím.

Problém ovšem nastává v komunikaci s rodiči, kdy ne vždy je možná a proveditelná. Někteří rodiče totiž nechápou úlohu a potřebnost asistenta pedagoga pro žáka se speciálními vzdělávacími potřebami a odmítají s ním komunikovat, nebo ho naprosto ignorují, jelikož ho nepovažují za pedagogického pracovníka. Tady je potřeba apelovat na větší informovanost rodičů o výkonu jejich povolání, jak vyplývá z teoretické i praktické části. Popřípadě jim i vysvětlit jejich profesionalitu a vzdělání, které je dnes již potřebné k tomuto povolání, neboť toto není všeobecně známý fakt, který může každému asistentovi pedagoga uškodit v jeho práci.

Jako největší úskalí této profese vidíme časté skoro až zneužívání této funkce, jak ze strany žáka, tak ze strany pedagoga, kdy se až příliš odkazují i přes rámec jeho profese, jak zmiňujeme v teoretické části. Je tedy potřeba stále připomínat jeho povinnosti a náplně práce ve výuce i mimo ni, které jsou dokonce stanoveny i zákonem č. 421/2023 a vyhláškou č. 27/2016, a že je určen primárně pro žáky se specifickými vzdělávacími potřebami. (Vyhláška č. 27/2016, Zákon č. 421/2023 Sb.)

Toto naštěstí nebylo potvrzeno v praktické části, kdy naopak byli asistenti pedagoga bráni jako součást pedagogického sboru, účastnili se i pracovních porad, kde se dokonce dozvídali interní záležitosti školy. Dá se říct, že tato škola je plně připravena na inkluzivní výuku a chápe podstatu a důležitost této profese. Je tady vidět i ukázkový příklad jasně definovaných činností a souhry takovým způsobem, aby vzájemně se oba pedagogičtí pracovníci nerušili ve výuce, což může být dáno i pozitivním přístupem zástupce ředitele, který všechny pedagogické pracovníky bere jako sobě rovné.

Je také chvályhodné, že tato základní škola využívá asistenty v každé třídě, kde jsou nápomocni při vyučování. Žáci je respektují a chovají se k nim jako k dospělé osobě s pedagogickým vzděláním, což jak vyplývá z teoretické části, nemusí to být samozřejmostí, protože žáci jsou zrcadlem učitele a jakmile ten se nechová k asistentovi příkladně, tak ani žák ho nebere jako autoritu.

Když se podíváme na teoretickou i praktickou část, vyplývá z celé práce jedno jediné slovo, a tím je slovo respekt ke všem zúčastněným osobám při výuce navzájem. Nemyslíme tím jenom respekt k učitelům a asistentům pedagoga jako k dospělým osobám. Ale myslíme tím také žáky mezi sebou. Je pravda, že začátek inkluze byl složitý pro všechny, ale postupně se vytvořila pravidla, která fungují i na této zmíněné škole, kde probíhaly rozhovory a průzkumy. Je to přátelské prostředí, kde mají učitelé i asistenti tolik potřebný respekt a oba faktory fungují společně při výuce a zajišťují dokonalou souhru mezi sebou.

Z teoretické části také vyplývají různé důležité povahové vlastnosti asistenta pedagoga, které by měl mít, popřípadě co by měl změnit, aby jeho charakter nebyl až traumatický pro žáka se speciálními vzdělávacími potřebami. Je důležité zmínit znova individuální přístup, který každý žák potřebuje, a přizpůsobit se mu, protože každý je originální. Tento velice pozitivní a sympatický přístup byl popsán i v praktické části, kdy jsou si všichni vědomi originality každého jednotlivce a dávají mu co možná nejlepší směry se realizovat.

Úplně na konec je potřeba zmínit také potřebnou profesionalitu tohoto povolání. Je to složitá profese, kdy velice často hrozí i syndrom vyhoření, jelikož je to stále složitá práce s lidmi, konkrétně s dětmi. Ty mnohdy dokáží obtížně identifikovat své problémy, nebo potřeby a je nezbytné jim být nápomocen při již tak pro ně složitě výuce a být pro ně jistou pomocí a cestou do složitého třídního kolektivu. Přítomnost asistenta pedagoga mu umožňuje vstoupit do skupiny vrstevníků a zároveň i působit jako preventista nevhodného chování vůči všem ve třídě.

Závěrem zmíníme krátké a výstižné shrnutí této profese, že být dobrým asistentem pedagoga znamená být oporou pro žáka a pro všechny přítomné ve třídě, což je důležité pro jeho další vzdělávací průběh nejen na školách, ale i v životě.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- Armstrong, M., & Stephen, T. (2015). *Řízení lidských zdrojů* (13. ed.). Grada.
- Blažek, L. (2014). *Management: organizování, rozhodování, ovlivňování* (2., rozš. vyd.). Grada.
- Čapek, R. (2013). *Učitel a rodič: spolupráce, třídní schůzka, komunikace*. Grada Publishing.
- Česká tisková kancelář. (2021). Počet asistentů pedagoga se za pět let zdvojnásobil. *Novinky.cz*. <https://www.novinky.cz/clanek/veda-skoly-pocet-asistentu-pedagoga-se-za-pet-let-zdvojnásobil-40380977>
- Dalsgaard, S., McGrath, J., Østergaard, S. D., Wray, N. R., Pedersen, C. B., Mortensen, P. B., & Petersen, L. (2020). Association of Mental Disorder in Childhood and Adolescence With Subsequent Educational Achievement. *JAMA Psychiatry*, 77(8). <https://doi.org/10.1001/jamapsychiatry.2020.0217>
- Drotárová, L. (2006). *Asistent pedagoga - stav v ČR 2006*. Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR.
- Dytrtová, R., & Krhutová, M. (2009). *Učitel: příprava na profesi*. Grada.
- Fusar-Poli, P., Correll, C. U., Arango, C., Berk, M., Patel, V., & Ioannidis, J. P. A. (2021). Preventive psychiatry: a blueprint for improving the mental health of young people. *World Psychiatry*, 20(2), 200-221. <https://doi.org/10.1002/wps.20869>
- Gabašová, Jitka (2020). *Otevřená komunikace a řešení konfliktů ve třídě*. Praha: Raabe. ISBN 978-80-7496-442-8.
- Hendl, J. (2016). *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace* (Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání). Portál.
- Horáčková, I. (2015). *Metodika práce asistenta pedagoga: spolupráce s učitelem*. Univerzita Palackého v Olomouci. <https://spolecnevzdelavani.upol.cz/pdf-portal-vzdelavani/0700-horackova-i-metodika-prace-asistenta-pedagoga-spoluprace-s-ucitelem-olomouc-univerzita-palackeho-2015/>
- Janík, T. (2021). *Vše pro výchovu: lekce z pedagogiky*. Masarykova univerzita.
- Knotová, D. (2014). *Školní poradenství*. Grada. <https://www.bookport.cz/kniha/skolni-poradenstvi-960/>

Koubek, J. (2002). *Řízení lidských zdrojů: základy moderní personalistiky* (3. vyd). Management Press.

Matýs, J. (2018). A child with mental disorder at school: what has to be changed? *Pediatric pro praxi*, 19(5), 274-282. <https://doi.org/10.36290/ped.2018.055>.

Michalík, J., Baslerová, P., & Felcmanová, L. (2015). *Katalog podpůrných opatření pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu zdravotního nebo sociálního znevýhodnění: obecná část*. Univerzita Palackého v Olomouci. <http://krameriusndk.nkp.cz/search/handle/uuid:239851e0-ebf5-11e8-a5a4-005056827e52>

MŠMT (MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČR). (2000). Metodický pokyn MŠMT ke zřizování přípravných tříd pro děti se sociálním znevýhodněním a k ustanovení funkce vychovatele – asistenta učitele.

Němec, Z. (2014). *Asistence ve vzdělávání žáků se sociálním znevýhodněním*. Nová škola.

Němec, Z., Šimáčková-Laurenčíková, K., & Hájková, V. (2014). *Asistent pedagoga v inkluzivní škole*. Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta. <http://krameriusndk.nkp.cz/search/handle/uuid:c622c7c0-a940-11e9-8fdf-005056827e52>

Němec, Z., Šimáčková-Laurenčíková, K., & Hájková, V. (2016). *Asistent pedagoga v inkluzivní škole*. Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta. <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&scope=site&authtype=ip,shib&custid=s4224952&db=nlebk&AN=1435408>

Němec, Z. (2021). *Asistent pedagoga: zavedení a efektivní využití asistentů ve školách*. Verlag Dashöfer.

Němec, Z. (2023). *Rizika parametrizace: Škola v Benešově nad Ploučnicí by mohla přijít až o třetinu asistentů pedagoga*. Retrieved January 19, 2024, from <https://www.asistentpedagoga.cz/aktuality/zobrazit/rizika-parametrizace-skola-v-benesove-nad-ploucnici-mohla-prijit-az-o-tretinu-asistentu-pedagoga>

Nová škola o.p.s. (2024). *Portál pro školní asistenty a asistenty pedagogů*. Retrieved December 27, 2024, from <https://www.asistentpedagoga.cz/>

- Obst, O. (2006). *Manažerské minimum pro učitele*. Univerzita Palackého v Olomouci. <http://kramerus4.nkp.cz/search/handle/uuid:273cb720-6fe2-11e4-b202-005056827e52>
- Potměšil, M. (2018). *Sociální prostředí ve škole a inkluzivní vzdělávání*. Univerzita Palackého v Olomouci.
- Rabušicová, M. (2004). *Škola a (versus) rodina*. Masarykova univerzita.
- Sedláček, M. (2020). *První učitel: k roli ředitele školy v pedagogickém vedení*. Masarykova univerzita.
- Slowík, Josef. (2022) *Inkluzivní speciální pedagogika*. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-3010- 8.
- Staněk, M., Okrouhlá, J., Kneslová, M., Smitková, Š., & Bauerová Fialová, L. (2022). *Asistent pedagoga. V lavici*.
- Švaříček, R., & Šedřová, K. (2007). *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Portál.
- Veteška, J., Svobodová, Z., & Tureckiová, M. (2022). *Školský management: konceptualizace a klíčové oblasti oboru*. Pedagogická fakulta, Univerzita Karlova.
- Vyhláška č. 27/2016 Sb.: Vyhláška o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných (2016).
- Zákon č. 561/2004 Sb.: Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) (2004).
- Zákon č. 421/2023 Sb.: Zákon, kterým se mění zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů (2023).

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Kódování.....	34
-------------------------	----

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Otázky k rozhovorům

PŘÍLOHA P I: OTÁZKY K ROZHOVORŮM

Pro třídní učitele

- *Jak dlouho pracujete s asistentem pedagoga?*
- *Když jste se dozvěděl/a, že budete spolupracovat s asistentem pedagoga, jaké byly Vaše první pocity?*
- *Věděl/a jste, co všechno tato pozice obnáší?*
- *Odkud jste se tyto informace dozvěděl/a?*
- *Co pro Vás konkrétně asistent pedagoga znamená?*
- *Jaké byly začátky Vaší spolupráce s asistentem pedagoga?*
- *Jak spolupracujete nyní?*
- *Jak přijali asistenta pedagoga rodiče?*
- *Řešil/a jste někdy problém, který se týkal spolupráce mezi rodiči a asistentem pedagoga?*
- *Měl/a jste někdy pocit, že tato pozice není u Vás ve třídě plně využita?*
- *Je pozice asistenta pedagoga přínosná ve Vaší třídě?*
- *Jak byste zhodnotil/a spolupráci s asistentem pedagoga?*

Pro rodiče

- *Jak dlouho spolupracujete s asistentem pedagoga?*
- *Když jste se dozvěděli, že budete spolupracovat s asistentem pedagoga, věděli jste, co všechno tato pozice obnáší?*
- *Jste v kontaktu s asistentem pedagoga?*
- *Jste spokojeni se spoluprací asistenta pedagoga?*
- *Máte nějaké výhrady na asistenta pedagoga?*
- *Dovedete si představit, že byste nespolupracovali s asistentem pedagoga?*

Pro asistenty pedagoga

- *Jak dlouho pracujete jako asistent pedagoga?*
- *Vzpomenete si na Vaše začátky jako asistent pedagoga?*

- *Měl/a jste tehdy a máte i nyní možnost se na někoho obrátit s prosbou o pomoc?*
- *Jak probíhalo Vaše zaučení?*
- *Jak se Vám spolupracuje s učiteli?*
- *Jaké bylo Vaše přijetí ze strany učitelů?*
- *Jaké bylo Vaše přijetí ze strany rodičů?*
- *Řešil/a jste někdy problém v rámci spolupráce s učiteli?*
- *Řešil/a jste někdy problém v rámci spolupráce s rodiči?*